

Stichting Democratie en Media

...al beweert
hij dus persoo
nen. De overge
daten, die zich i
ie nu zullen wor
ting vond plaat
el te Wagen
van d

Jaarverslag
2022

Omdat onze
democratische rechtsstaat
en vrije pers nooit
vanzelfsprekend zijn.

**Jaarverslag
2022**

Nienke Venema - directeur

Voorwoord

2022 heeft een golf van crises over ons uitgestort. Van de oorlog in Oekraïne, de klimaatcrisis, de coronapandemie en de voortslepende vluchtelingen- en migratieproblematiek tot aan de Nederlandse energie-, woon- en stikstofcrisis. Het werd in een klap duidelijk dat we voor grote nationale en internationale uitdagingen staan, terwijl we nog weinig zicht hebben op hoe die het hoofd te bieden. Dat is zorgelijk. Volgens het SCP oordeelden wij Nederlanders in 2022 zeer negatief over de toestand van het land en was er weinig vertrouwen in politiek en bestuur. Er is gelukkig (nog) geen reden om te vrezen voor het draagvlak van de democratische rechtsstaat. Maar het gebrek aan vertrouwen is wel zorgwekkend. Dit raakt direct aan de missie en doelstellingen van SDM.

Nieuwe werkwijze

Onze missie – het beschermen van de democratische rechtsstaat en een vrije pers – lijkt urgenter te worden. Daarom zijn we in 2022 nog doelgerichter gaan werken. We zoeken proactief naar organisaties en projecten om te financieren. We investeren nadrukkelijk in organisatie- en veldversterking. Ook nemen we vaker het initiatief om gesprekken aan te jagen en ontwikkelingen te stimuleren. Op pagina 10 kun je meer lezen over deze nieuwe strategie en onze inhoudelijke focusgebieden.

Omdat deze werkwijze ons meer tijd en menskracht kost, hebben we de organisatie in 2022 aangepast en uitgebreid. We hebben ook besloten beter en vaker naar buiten toe te communiceren over ons beleid. SDM is een autonome organisatie, maar we vinden het belangrijk om verantwoording af te leggen over de keuzes die we maken op basis van onze missie. Dit jaarverslag is er een resultaat van, net als onze nieuwe website sdm.nl. Er zullen ook regelmatig nieuwsbrieven verschijnen.

Steun in 2022

SDM is een relatief kleine organisatie, maar onze onafhankelijkheid en gedrevenheid stellen ons in staat om toch veel te bereiken. We kunnen in deze tijd vol crises niet zonder een daadkrachtige democratie waarin betrokken burgers samen de maatschappij bouwen en vorm geven. Sterke journalistieke media zijn daarbij eveneens onmisbaar. SDM bleef in 2022 een betrokken aandeelhouder van DPG Media en *De Correspondent*. We hebben ons ingezet om bewuste en zelfkritische journalistiek te steunen. Ons teleurstellende financiële resultaat (zie pagina 62) heeft ons er niet van weerhouden ruimschoots te investeren in projecten en organisaties die binnen onze missie passen. We verleenden 48 grants voor in totaal € 2.319.934,98. Een deel hiervan ging naar organisaties die we al langer steunen en waarvan wij de doelen onderschrijven. Maar we investeerden ook in nieuwe initiatieven, waarvan ik er in dit voorwoord graag 5 uitlicht.

Democratische versterking

Vanuit onze bezorgdheid over het gebrekkige vertrouwen in politiek en bestuur besloten we in 2022 een extra impuls te geven aan democratische betrokkenheid vanuit de samenleving. Dit kreeg de vorm van een experimenteel nieuw programma: het Fonds Burgerbewegingen. Vanuit dit programma gaan we 3 jaar lang steun verlenen aan groepen burgers die zich bezighouden met maatschappelijke vraagstukken en zich collectief inzetten voor fundamentele verbetering. Het programma gaat in 2023 van start. Meer erover vind je op pagina 28 van dit verslag.

Vanuit het reguliere grantsprogramma steunden we verder Bureau Burgerberaad, dat als missie heeft om via goede burgerberaden bij te dragen aan een democratie waarin politiek en inwoners samenwerken bij lastige vraagstukken. Een mooi detail is dat voormalig SDM-voorzitter Alex Brenninkmeijer al vroeg voorstander was van deze ontwikkelingen. Zijn plotselinge overlijden in 2022 heeft ook ons diep bedroefd.

Zelfreflectieve journalistiek

SDM is als aandeelhouder en financier nauw betrokken bij de staat en de toekomst van journalistieke media. Deze sector is permanent in beweging, mede dankzij de toevloed van telkens nieuwe digitale vormen. Journalistieke codes komen door deze verregaande digitalisering onder druk, en het publiek weet niet meer goed wat te vertrouwen. Om dit vraagstuk in alle rust en openhartig bespreekbaar te maken, ontwierpen we in 2022 een aantal besloten reflectiesessies voor journalisten, om hen te helpen bruikbare antwoorden te vinden op deze uitdagingen. Ons doel is om betrokkenen met een constructief-kritisch gesprek te prikkelen verder vooruit te denken dan de actualiteit veelal toelaat.

De sessies starten in 2023. Wij willen dit thema komende jaren prioriteit geven binnen SDM. Op pagina 18 van dit verslag kun je alvast lezen hoe Philippe Remarque er als journalistiek directeur van DPG Media tegen aankijkt.

Oekraïne en Rusland

Hoewel ons werk zich voornamelijk op Nederland richt, voelden we vanuit onze historische missie de verantwoordelijkheid om moedige journalisten in Oekraïne en Rusland te steunen die zich met gevaar voor eigen leven blijven inzetten voor waarheidsvinding, vrijheid en democratie. Dit deden we via onze langlopende steun aan het Media Development Investment Fund (pagina 12), dat sinds het begin van de oorlog verschillende mediapartners en regionale kranten in Oekraïne steunt. Verder steunden we in 2022 een nieuw medium dat beoogt de inwoners van de regio's in Rusland van kwaliteitsjournalistiek te voorzien. Deze journalisten opereren nu nog bewust vanuit de luwte; we hopen in de toekomst meer over het project te kunnen vertellen. Ook droegen we bij aan het project Amplifying Ukrainian Voices van Pax (pagina 32), dat gericht het perspectief van Oekraïense burgers over de oorlog naar voren brengt.

Er is binnen SDM veel positiefs gebeurd in 2022, ondanks de crises om ons heen. Er staat nu een stevige organisatie die zich betrokken en vol energie wil inzetten voor onze historische en tegelijkertijd hoogst actuele missie. We steunden veel mensen die zich met veerkracht, passie en wendbaarheid inzetten voor een vrije, rechtvaardige en open samenleving. Daar ben ik bijzonder trots op. Ik hoop dat hun verhalen ook u kunnen inspireren. Veel leesplezier!

▲ Foto: Anne van Zantwijk

1. Over Stichting Democratie en Media

- 8 Visie en missie
- 8 Geschiedenis
- 8 Waarden
- 9 Activiteiten
- 10 Strategie 2025

2. Financiering

- 12 Aandeelhouderschap
- 12 Leningen
- 13 Grants
 - 13 Beoordelingsproces
 - 14 Toekenningen in cijfers
- 16 Column Abhijit Das - programmadirecteur
- 18 Interview Philippe Remarque - DPG Media

3. Steunen en verbinden

- 22 Organisatie- en veldversterking
 - 22 Trainingen
 - 23 Organisatieontwikkeling
 - 23 Veldversterking
- 24 5-februariherdenking

4. Aanjagen en initiëren

- 26 Journalism Funders Forum
- 27 10 jaar European Press Prize
- 27 Reflectiesessies journalistiek
- 28 Fonds Burgerbewegingen

5. Daadkrachtige democratie

- 30 Represent Jezelf
- 31 Open lobby in de provincie
- 32 Ukrainian voices
- 33 S.P.E.A.K
- 34 Interview Eva Rovers - Bureau Burgerberaad

6. Toekomstbestendige journalistiek

- SPOON 38
- UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom Prize 39
- Decolonized Newsroom 40
- Shell Papers 41
- Interview Roy Khemradj - Stimuleringsfonds voor de Journalistiek in Suriname 42

7. Weerbare rechtsstaat

- Staat van de rechtsstaat - Rode Hoed 46
- Open Joodse Huizen - Huizen van Verzet 47
- Keti Koti Tafel 48
- Commissie Meijers 49
- Interview Sangita Bajulaiye en Catharina Gerritsen - Institute Statelessness and Inclusion en ASKV 50

8. Organisatie, bestuur en toezicht

- Team 54
- Verslag raad van toezicht 55
- Leden raad van toezicht 56
- Afscheidsinterview Caspar Scholten 58
- Lid raad van toezicht

9. Financiën

- Vermogensbeheer 62
- Staat van baten en lasten 62
- Balans 64

10. Overzicht gesteunde initiatieven

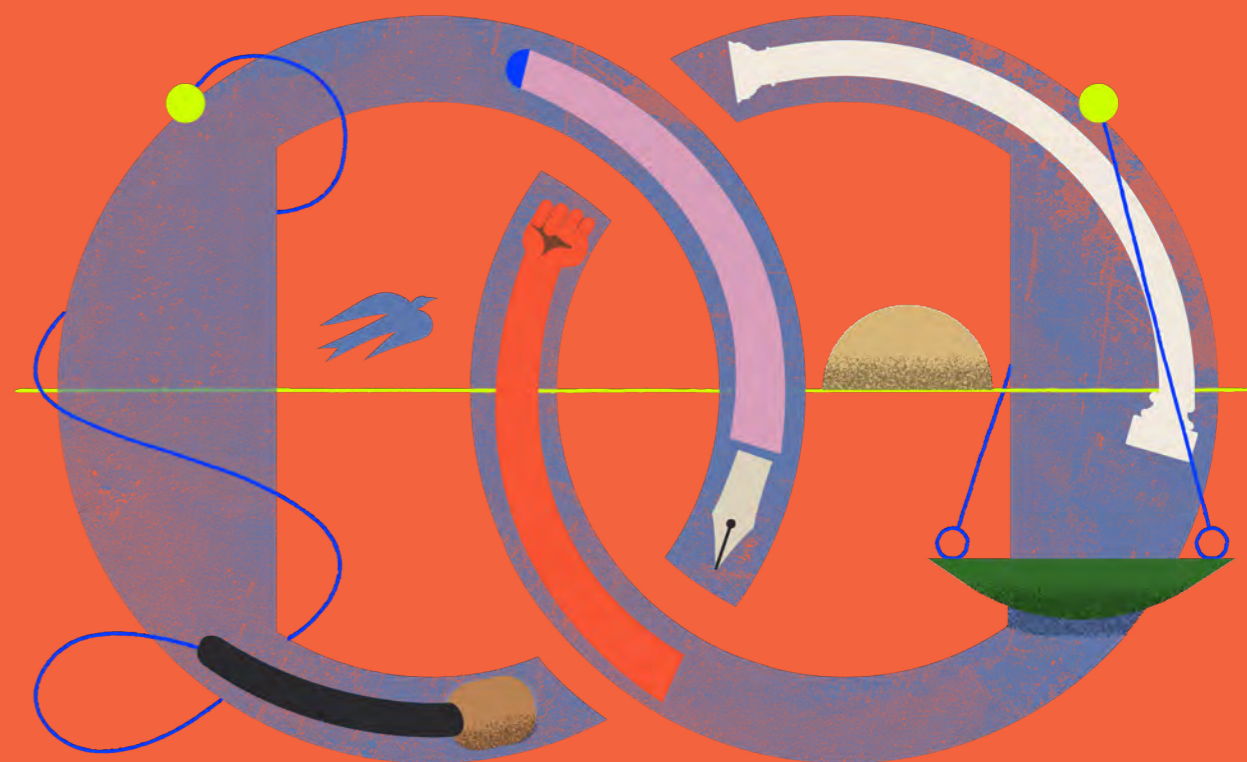

▲ 1 december 2022 heropende het verzetsmuseum in Amsterdam zijn deuren met een geheel vernieuwde, door ons gesteunde, tentoonstelling. Deze belicht de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en de Duitse bezetting in 100 persoonlijke verhalen en biedt inzicht in de waarde van tolerantie, vrijheid en democratie. Foto: Verzetsmuseum.

1

Over Stichting Democratie en Media

Visie en missie

Stichting Democratie en Media (SDM) is opgericht door de moedige mensen die tijdens de Tweede Wereldoorlog de illegale verzetskrant *Het Parool* begonnen. Deze historie geeft ons het diepgewortelde besef dat de democratische rechtsstaat en een gezonde, vrije pers permanente aandacht en steun nodig hebben. Samen vormen zij het fundament van een vrije, rechtvaardige en open samenleving, waarin de gelijkwaardigheid van alle burgers is gegarandeerd.

Wij maken ons sterk voor een vitale democratische rechtsstaat en goed functionerende pluriforme journalistieke media. Dit doen we door tijd en geld te investeren in initiatieven die hieraan bijdragen en deze waar nodig zelf te ontwikkelen.

Geschiedenis

Onze historische wortels liggen bij journalistiek verzet tegen het naziregime. SDM is de opvolger van Stichting Het Parool, dat in 1944 werd opgericht door de initiatiefnemers van de illegale verzetskrant *Het Parool*. Via deze krant streden onze oprichters tégen totalitaire overheersing en vóór de terugkeer van vrijheid en democratie. Hun gedrevenheid en moed inspireren ons dagelijks werk.

De statutaire doelstellingen van SDM luiden: het beïnvloeden van de openbare mening in Nederland en waar mogelijk daarbuiten in de geest van de denkbeelden die zijn voorgestaan in het tijdens de Duitse bezetting in Nederland verschenen illegale blad *Het Parool*; het bevorderen van pluriforme opiniërende media in een democratisch staatsbestel; en het steunen van de nagelaten betrekkingen van hen, die op grond van hun medewerking aan het illegale blad *Het Parool*, van het leven zijn beroofd of anderszins zijn getroffen.

Waarden

Onze kernwaarden zijn moed, betrokkenheid en onafhankelijkheid. Zij inspireren alles wat we doen en vormen de basis voor onze relaties.

Moed

In het voetspoor van onze oprichters willen wij de democratische rechtsstaat openlijk en hartstochtelijk beschermen, en daarmee anderen aansporen hetzelfde te doen.

Betrokkenheid

Wij verlenen steun en ondernemen activiteiten puur en alleen vanuit onze visie en missie. Dit maakt ons tot sterk gedreven partners.

Onafhankelijkheid

Wij zijn een financieel onafhankelijke stichting, wat ons in staat stelt om altijd een autonome positie in te nemen.

Activiteiten

Wij geven op verschillende manieren invulling aan onze missie.

Financieren

Om initiatieven die bijdragen aan onze missie te steunen en versterken, zetten we verschillende financiële instrumenten in:

- > **Grants**
We doen financiële bijdragen aan relevante initiatieven in de vorm van project- of organisatiesteun.
- > **Aandeelhouderschap**
We zijn een ideëel gedreven, onafhankelijke aandeelhouder van DPG Media en *De Correspondent*.
- > **Leningen**
We verstrekken bij uitzondering leningen aan ondernemende organisaties die bij onze missie passen, zoals aan het Media Development Investment Fund.

Steunen en verbinden

Waar nodig en mogelijk bieden we ook andere typen steun:

- > **Organisatie- en veldversterking**
We versterken organisaties en initiatieven die bijdragen aan onze missie, door middel van activiteiten en faciliteiten voor kennisdeling, verbinding, training en organisatieontwikkeling.
- > **Nagelaten betrekkingen**
We onderhouden warme relaties met de nabestaanden van de oprichters van het illegale *Parool* en organiseren jaarlijks op 5 februari de herdenking van gevallen medewerkers.

Aanjagen en initiëren

We zetten ook in op het in beweging brengen van het veld en op het ontwikkelen van wat daarvoor nodig is door middel van:

- > **Stimulering**
We jagen verbinding, samenwerking en reflectie aan binnen de relevante sectoren door middel van bijeenkomsten, conferenties, podcasts, fellowships etc.
- > **Programmaontwikkeling**
We ontwikkelen gerichte programma's daar waar nodig, soms in samenwerking met strategische partners.

Strategie 2025

Vanuit onze missie werken wij in de komende jaren aan een daadkrachtige democratie, toekomstbestendige journalistiek en weerbare rechtsstaat.

We leven in een tijd van grote veranderingen, uitdagingen en crises, waar we als samenleving moeilijk grip op krijgen. Een tijd die schreeuwt om visie en daadkracht en die tegelijkertijd overzicht, zorgvuldigheid en kritisch nadenken vereist. Zodat we in onze zoektocht naar oplossingen niet voorbijgaan aan het vitale belang van democratie en recht, want die vormen de basis van een rechtvaardige samenleving.

Om de problemen van deze tijd het hoofd te bieden, is een levendige democratie nodig waarin betrokken burgers samen vorm geven aan de maatschappij, en waarin alle stemmen weerklinken. Dit vergt ook journalistieke media die hun rol in de maatschappij goed verstaan en ons helpen de juiste gesprekken te voeren.

Vanuit onze missie zetten wij de komende jaren (2023-2025) in op de volgende drie focusgebieden:

Daadkrachtige democratie

In een goed functionerende democratie moeten mensen zich voldoende vertegenwoordigd voelen, en vertrouwen dat de instituties op een rechtvaardige manier voor hen werken. Verschillende hedendaagse tendensen wijzen echter op een democratisch tekort. De belangen van met name kwetsbare burgers dringen onvoldoende door in de huidige besluitvorming. Een meerderheid in Nederland denkt negatief over de toekomst van het land, en het vertrouwen in de politiek bevindt zich al langere tijd op een laag niveau. Structurele ongelijkheid zet de samenleving nog verder onder druk. Een deel van de Nederlanders dreigt af te haken of is al afgehaakt, wat een gevaar vormt voor de democratie.

Een levendige democratie biedt burgers naast rechten, plichten en vrijheden ook voldoende inspraak, betrokkenheid en zeggenschap. Daarom investeren we de komende jaren in initiatieven die onze democratie versterken en waar nodig vernieuwen.

Dit doen we onder andere door een fonds te ontwikkelen voor burgers die zich gezamenlijk inzetten voor maatschappelijke verandering.

Toekomstbestendige journalistiek

Sterke, onafhankelijke en pluriforme journalistieke media zijn onmisbaar voor de democratische rechtsstaat, die niet goed kan functioneren zonder goed geïnformeerde burgers en een vrije uitwisseling van ideeën. Door digitalisering, polarisatie en politieke versplintering is het speelveld voor media volledig veranderd. Journalisten hebben steeds meer moeite om het vertrouwen van de bevolking te winnen en te behouden. De sector zal moeten kijken hoe die zijn rol zo goed mogelijk kan blijven vervullen en hoe die invulling geeft aan verantwoording en transparantie naar het publiek.

Een goed functionerende democratische rechtsstaat vraagt om zelfkritische journalistiek die zich bewust is van haar rol. We investeren daarom in sterke, onafhankelijke en pluriforme journalistiek en creëren daarbij expliciet ruimte voor structurele zelfreflectie binnen de Nederlandse journalistieke media. Ook blijven we als constructief-kritische aandeelhouder actief binnen DPG Media en *De Correspondent*.

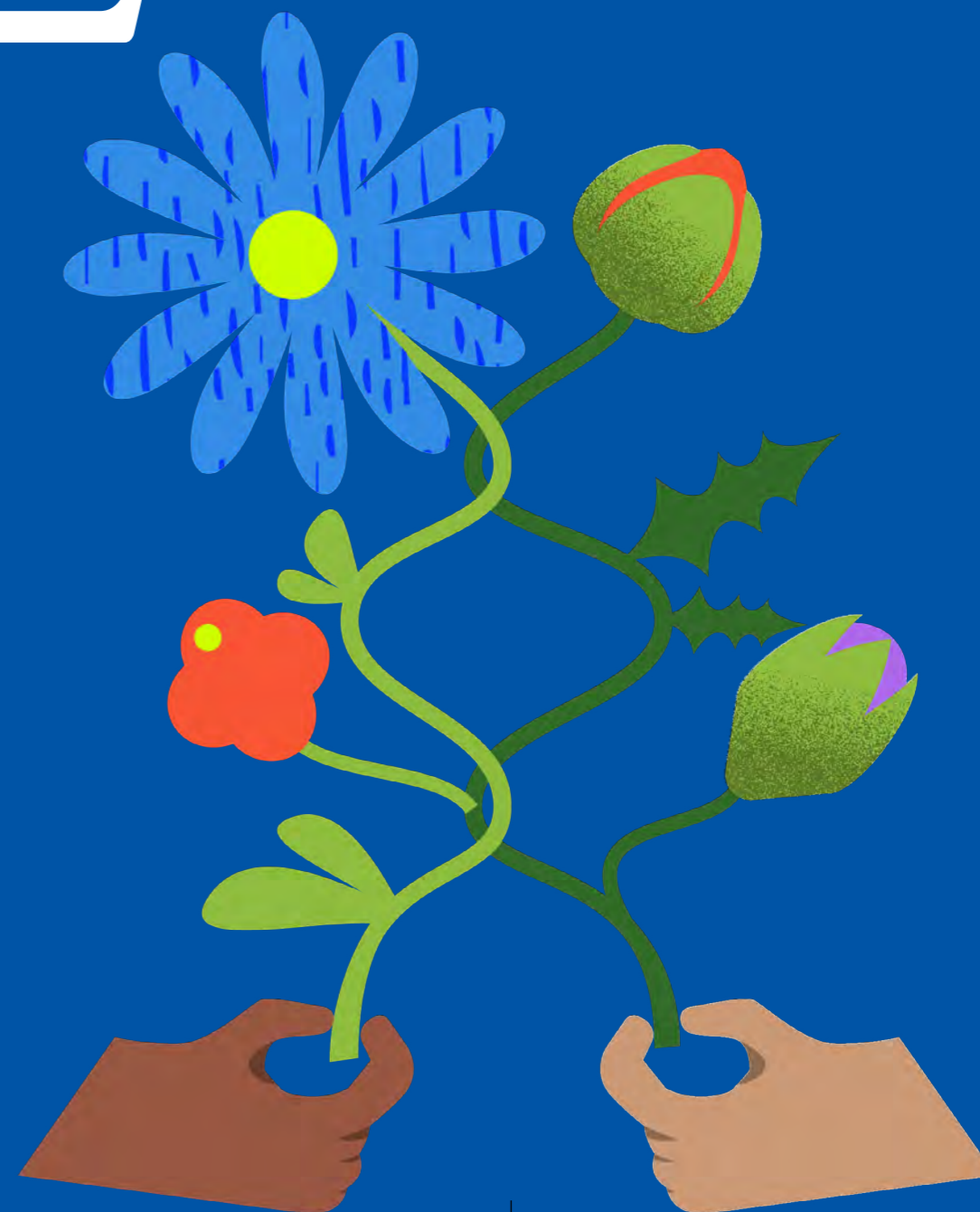
Weerbare rechtsstaat

Het sterkste wapen tegen totalitarisme is een vitale, liberale democratische rechtsstaat. Rechten en vrijheden van burgers moeten worden beschermd – maar minstens zo belangrijk is dat het belang van die bescherming door de samenleving wordt doorvoeld en gedragen. Dat is nooit vanzelfsprekend. Zo vindt een aanzienlijk deel van de Nederlandse burgers antidemocratische bestuursvormen acceptabel om urgente en complexe problemen aan te pakken. Ook overheden hebben de neiging om democratie en het recht te passeren in tijden van crises. En de nieuwe technologieën die worden ingezet om deze crises te beslechten, zoals datatechnologie en algoritmes, zetten de rechtsstaat verder onder druk.

De democratische rechtsstaat heeft bescherming en activering nodig. Hier zetten wij ons permanent voor in. Daarbij is een sterk draagvlak cruciaal. Daarom vinden we het nu extra belangrijk om ook te investeren in initiatieven die de waarden onder de democratische rechtsstaat uitdragen.

2

Financieren

Aandeelhouderschap

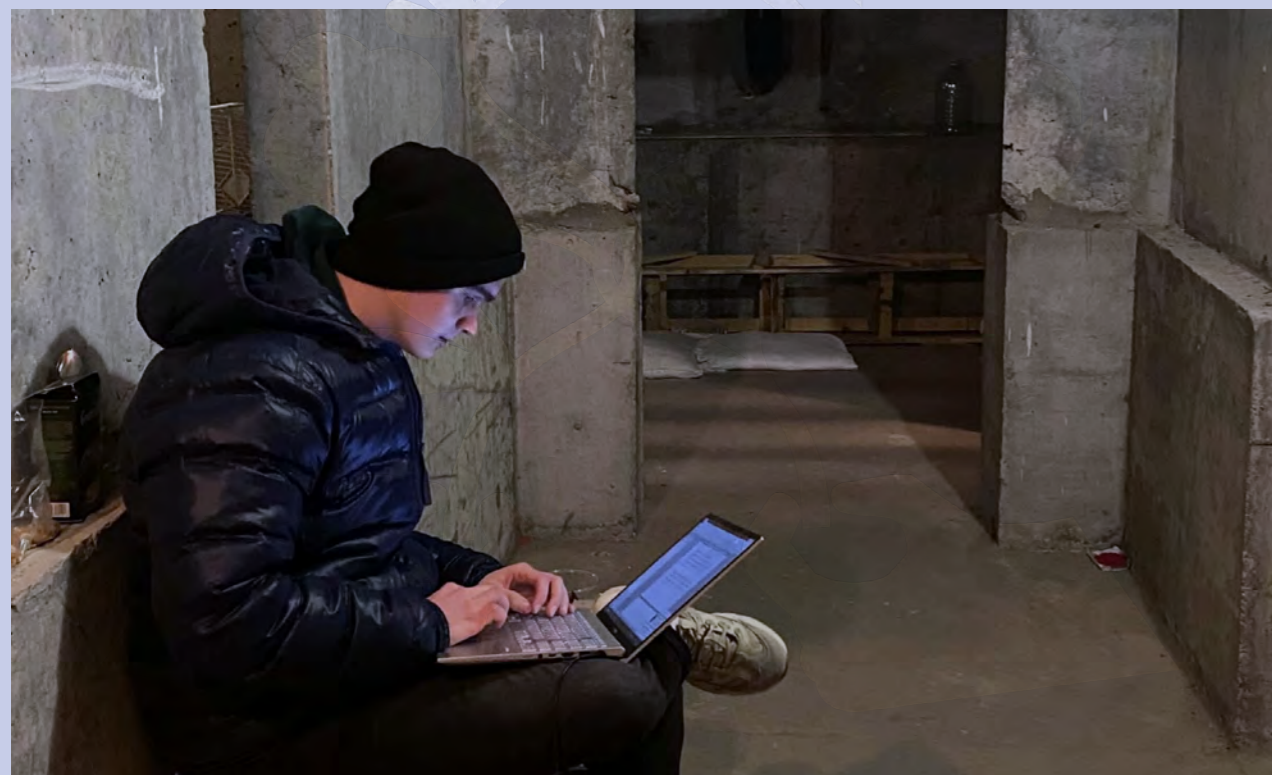
SDM heeft in 2022 preferente aandelen in DPG Media (14,27 procent) en De Correspondent B.V. (10 procent). Daarnaast heeft de stichting bij beide een prioriteitsaandeel. De hieraan verbonden rechten zijn primair ideologisch van aard en beogen de bescherming van de continuïteit van dagbladen van het voormalige PCM (nu DPG Media) en van journalistiek platform *De Correspondent*. Er is in beide gevallen uitdrukkelijk geen sprake van invloed op de journalistieke inhoud of in juridische zin op het zakelijke en financiële beleid.

Vanuit onze rol als constructief-kritische aandeelhouder stellen wij regelmatig vragen die gaan over bedrijfsvoering, strategie en verantwoording. Daarbij komen onderwerpen aan bod als de positionering en identiteit van de journalistieke titels, en het voorgenomen beleid op data en privacy, sociale veiligheid, diversiteit en inclusie, duurzaamheid en de positie van freelancers. Ook brengt de stichting ontwikkelingen ter sprake die relevant zijn voor de journalistieke sector.

Leningen

In 2022 hadden we twee langlopende leningen uitstaan aan het Media Development Investment Fund (MDIF), aan wie we sinds 2015 ook een structurele bijdrage doen voor hun organisatiekosten. Het MDIF verstrekt betaalbare vormen van financiering en technische steun aan onafhankelijke mediabedrijven in landen waar persvrijheid onder druk staat.

Het MDIF was in 2022 heel actief betrokken bij zijn (huidige en voormalige) cliënten in Oekraïne: vijf mediapartners en regionale kranten die het sinds het begin van de oorlog steunt op het gebied van financiën, technische kwesties en veiligheid. Ook leverde het MDIF hun meer dan 200 ton aan krantenpapier. Dankzij deze steun konden de journalisten ondanks de verschrikkelijke situatie toch hun werk blijven doen.

▲ Journalist van een door MDIF gesteund medium aan het werk vanuit een schuilkelder

Grants

Een groot deel van het werk van SDM bestond ook in 2022 uit het verlenen van grants. Deze grants werden verleend op drie gebieden: daadkrachtige democratie, weerbare rechtsstaat (inclusief historisch bewustzijn) en toekomstbestendige journalistiek. 2022 was het eerste jaar zonder een reguliere oproep tot aanvragen, waar in 2016 mee werd gestart en waarvan in 2021 nog één plaats had. Daarmee werd de overstap gemaakt naar wat we aanduiden als een proactieve werkwijze: SDM gaat in hoofdzaak zelf op zoek naar de initiatieven die worden gesteund. In 2022 werd een begin gemaakt met deze werkwijze. Het team van SDM trad naar buiten om gesprekken te voeren met partijen die opereren op de terreinen waarop wij actief zijn. Daarnaast werd de keuze gemaakt dat SDM ook in de nieuwe werkwijze laagdrempelig bereikbaar zou blijven. De ideeënbox bleef daarom behouden: via een online formulier kunnen ideeën die aansluiten bij de missie van SDM, worden ingediend.

Hoewel in 2022 nagenoeg het gehele grantsbudget besteed werd, leefde sterk het besef in het team dat in 2022 slechts de eerste bescheiden stappen werden gezet in hoe SDM wil werken op basis van de proactieve werkwijze. Met de uitbreiding van het team en de omarming van de nieuwe werkwijze is het fundament gelegd waar in 2023 op wordt voortgebouwd.

Beoordelingsproces

Projectgrants

Bij gebrek aan reguliere oproepen tot aanvragen, konden het hele jaar door projectaanvragen worden ingediend. Er gold op voorhand geen maximumbedrag voor een aanvraag, zoals het maximum van € 50.000 euro dat wel gold bij de oproep tot aanvragen. Projectaanvragen konden een looptijd van een jaar of korter hebben of meerjarig zijn.

Op drie manieren kwamen projecten in 2022 onder de aandacht van SDM: door een actieve benadering van SDM vanuit het eigen netwerk, via de ideeënbox of door het proactief scouten door het team. Nadat een project onder de aandacht van het team was gekomen, werd er door twee medewerkers een eerste inschatting gemaakt of er een reële mogelijkheid was dat het project door SDM gesteund zou kunnen worden.

De belangrijkste voorwaarde daarvoor was of de inhoud van het project aansloot bij de strategische focusgebieden van SDM zoals die op de website werden gecommuniceerd. Op welke wijze het project onder de aandacht van SDM was gekomen had uiteraard geen invloed op deze beoordeling. Als er een reële mogelijkheid tot ondersteuning was, werd begonnen met de verkenning van het project. Afhankelijk van hoeveel informatie er al beschikbaar was, werd in sommige gevallen nadere schriftelijke informatie opgevraagd om meer over het project te weten te komen of werden er telefonisch vragen gesteld. Op het moment dat er voldoende informatie was om een goed beeld te hebben van het project, werd een eerste gesprek gevoerd. Dit kon in 2022 gelukkig weer vrijwel altijd in persoon. Op basis van dat eerste gesprek werd de keuze gemaakt de partij al dan niet uit te nodigen een aanvraag in te dienen.

Een ingediende aanvraag werd beoordeeld door een medewerker van SDM; in sommige gevallen werd dit aan een gastadviseur gevraagd. Daarbij werd naast deskresearch en het stellen van aanvullende vragen aan de aanvragende partij, regelmatig advies ingewonnen bij een onafhankelijk expert. De voornaamste beoordelingscriteria hierbij waren, naast de inhoudelijke aansluiting en haalbaarheid van het project, of het project een element bevatte dat vernieuwend, innovatief of aanjagend was op het terrein waarop het een impact wilde maken. Op basis van deze criteria werd door een medewerker een beoordeling en advies geschreven dat vervolgens werd afgestemd met een collega, waardoor het vierogenprincipe werd gewaarborgd. Het definitieve advies werd aan de directeur-bestuurder voorgelegd ter besluitvorming.

Institutionele grants

In 2022 verleende SDM naast projectgrants ook institutionele grants. Aanvragen voor zo'n grant konden slechts op uitnodiging van SDM worden ingediend. De reden daarvoor is dat de ruimte voor institutionele steun beperkt is en slechts wordt verleend aan organisaties van wie SDM het werk in het verleden al heeft gesteund. Een uitnodiging tot een aanvraag wordt daarom alleen gedaan wanneer er ruimte is voor nieuwe partijen binnen het betreffende focusgebied van SDM. Er is op elk focusgebied slechts ruimte om enkele organisaties institutioneel te steunen. Het beoordelingsproces bij een institutionele aanvraag is vergelijkbaar met het proces bij een projectaanvraag, met het belangrijke verschil dat er doorgaans meerdere keren contact is met de aanvragende partij gedurende het proces.

Aanvullend ten opzichte van de beoordeling van projectgrants, wordt bij de beoordeling van institutionele grants gelet op de bestendigheid van de organisatie(structuur), de groeipotentie van de impact die de organisatie de komende jaren kan hebben en de mogelijkheid op termijn andere geldstromen dan donaties te verwerven om zelfstandig te kunnen bestaan. Institutionele steun wordt in de regel voor drie jaar verstrekt. Wanneer wordt overgegaan tot een toekenning, wordt bij institutionele steun ook altijd besproken hoe SDM eraan kan bijdragen dat de organisatie het eigen potentieel realiseert en mogelijke valkuilen kan vermijden. Daarbij wordt nauw samengewerkt tussen de medewerker die de aanvraag behandelt, de coördinator organisatie- en veldversterking en de aanvragende partij.

Monitoring en evaluatie

Bij toekenning van een grant spreekt SDM met de aanvrager af dat er na afloop van de toekenningsperiode een inhoudelijke en financiële rapportage wordt gestuurd. Hierin staat beschreven of de voorgenomen doelen uit het plan behaald zijn en welke zaken goed en minder goed zijn verlopen. Bij grotere toekenningen en meerjarige steun wordt ook tussentijds contact gezocht om te monitoren hoe het initiatief verloopt.

Feedback en klachten

In tegenstelling tot publieke instellingen die de taak hebben overheidsmiddelen te verdelen, zijn particuliere fondsen zoals SDM niet onderworpen aan rechtsbescherming middels het stelsel van de Algemene wet bestuursrecht. Er kan dan ook geen sprake zijn van aanspraak op een gift van SDM of van aanspraak op heroverweging van een genomen besluit. Omdat SDM veel belang hecht aan zorgvuldige besluitvorming, en feedback hiervoor onmisbaar is, hebben aanvragers de mogelijkheid om telefonische feedback te ontvangen. Klachten of vragen kunnen ook per e-mail of brief naar SDM worden gestuurd. Hierop volgt altijd een persoonlijke reactie.

Belangenvermenging

Het Nederlandse maatschappelijk middenveld is relatief klein. Daarbij vindt SDM het belangrijk om juist maatschappelijk betrokken en actieve mensen in te zetten bij het beoordelen van financieringsaanvragen. Daarom kan het voorkomen dat iemand die bij of voor SDM werkt op persoonlijke titel betrokken is bij een project dat in aanmerking komt voor financiering, of iemand binnen een

aangemeld project goed kent. Het beleid van SDM vraagt dat deze persoon dit vooraf meldt en zich verder onthoudt van het beoordelingsproces. Wanneer de directeur-bestuurder op enige wijze persoonlijk betrokken is bij een aanvraag, wordt het uiteindelijke besluit tot financiering voorgelegd aan de raad van toezicht.

Toekenningen in cijfers

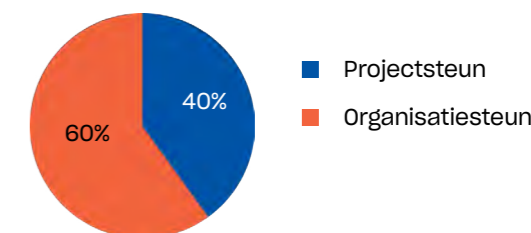
Conform haar nieuwe, proactieve strategie heeft Stichting Democratie en Media in 2022 geen nieuwe oproepen tot aanvragen uitgezet. Verzoeken tot financiering kwamen binnen via de ideeënbox en het netwerk van de stichting. Er zijn door het team 53 aanvragen voor project- en organisatiefinanciering behandeld, die samen optelden tot € 3 miljoen.

In totaal zijn er 48 toekenningen gedaan die, samen met 15 toekenningen uit eerdere jaren die betrekking hadden op het budget van 2022, optelden tot een bedrag van € 2.319.934,98. Hiervan is 40% aan projectsteun toegekend en 60% aan organisatiesteun. Deze verdeling, waarbij er een lichte nadruk ligt op organisatiesteun, past bij het streven van SDM om impact te maken op de lange termijn en daarnaast aanzienlijke ruimte te behouden om te experimenteren met innovatieve of vernieuwende projecten. Onderdeel hiervan is een donatie van \$ 500.000 aan het Media Development Investment Fund (MDIF), dat op professionele wijze investeert in onafhankelijke media in landen waar persvrijheid onder druk staat. Dit bedrag is in lijn met een buitengewone toekenning aan het MDIF van in totaal \$ 3.500.000 die liep van 2015 tot en met 2021.

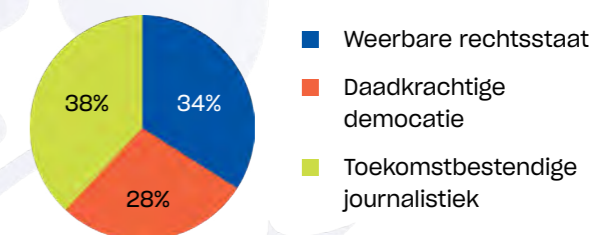
SDM wil grofweg het budget gelijk verdelen over de drie focusgebieden. In 2022 leidde dit ertoe dat 28% van het budget ging naar initiatieven die vallen binnen het focusgebied Daadkrachtige Democratie, 34% naar Weerbare Rechtsstaat en 38% naar Toekomstbestendige Journalistiek. Als we naar het aantal grantees kijken dat institutionele financiering krijgt per focusgebied, ligt de verdeling net anders: 38% Daadkrachtige Democratie, 43% Weerbare Rechtsstaat en 19% Toekomstbestendige Journalistiek. De verklaring voor het verschil tussen de focusgebieden is dat op het terrein van de Toekomstbestendige Journalistiek relatief veel producten of content werd gesteund. Het grootste deel van de grants die SDM geeft, ligt tussen de € 20.000 en de € 50.000 (48%).

Naast de reguliere toekenningen heeft SDM in 2022 uit ook € 22.500 toegekend aan organisatieversterking van reeds gesteunde organisaties.

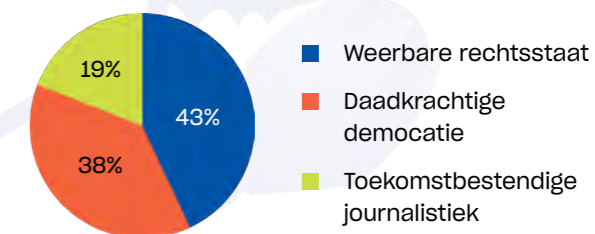
Budget toegekend per type steun

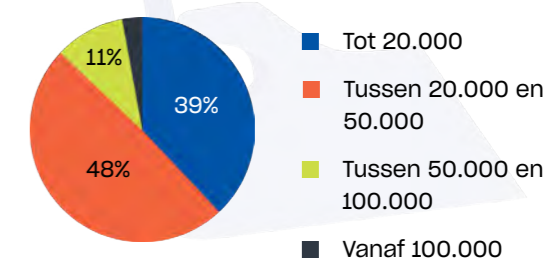
Budget toegekend per focusgebied

Aantal grantees (institutioneel) per focusgebied

Omvang steun per grant

Column Abhijit Das - programmadirecteur

Fondsen als Hamlet

Verscheurd tussen zelfhaat en zelfoverschatting. Zo wordt Hamlet, in de fraaie vertaling en bewerking door Tom Lanoye, gekarakteriseerd. Ik moet regelmatig aan die karakterisering terugdenken, sinds ik in september 2022 bij SDM begon. De 'fondsenwereld' is voor mij nieuw. En fondsen blijken zeldzaam goed in zichzelf het leven moeilijk maken.

De 'zelfhaat' van fondsen bestaat eruit dat voortdurend de legitimiteit van het eigen werk in twijfel wordt getrokken. Het geld van fondsen komt immers 'ergens' vandaan. De herkomst van dat geld wordt regelmatig in meer of mindere mate als dubieus ervaren. Ook in de gebrekkige democratische legitimatie van hun interventies in de samenleving en/of het feit dat zij niet behoren tot de gemeenschappen die zij willen helpen, zien fondsen aanleiding hun eigen werk ter discussie te stellen. Dit euvel treft, volgens mij, met name progressieve fondsen.

Het merkwaardige is dat fondsen aan de andere kant zichzelf kunnen overschatten. Omdat zij nu eenmaal 'goed' doen met hun geld, kunnen fondsen al gauw tevreden zijn met het resultaat dat zij afleveren. Daardoor kunnen fondsen bijvoorbeeld volhouden dat zij zonder te investeren in wat als riskant – of nog 'erger': politiek – wordt gezien, een positieve impact hebben op onze samenleving. Dat is vast ook waar, maar had het fonds het niet ook beter kunnen doen? Schuilt in het steunen van initiatieven die niet 'veilig' zijn soms niet meer waarde? Ook voor fondsen geldt in dat opzicht: no pain, no gain. De verwachting serieuze vooruitgang te kunnen boeken, zonder de pijn te willen voelen van het steunen van initiatieven die risico's nemen om werkelijk het verschil te maken, getuigt van zelfoverschatting.

▲ Foto: Anne van Zantwijk

In iets minder polemische termen gesteld, kan het voorgaande ook worden begrepen als de inherente spanning die het 'fondsenwerk' nu eenmaal in zich bergt. Van fondsen wordt verwacht dat zij hun middelen inzetten ten behoeve van de maatschappij (we hebben niet zonder reden een ANBI-status). Tegelijk ontlene professionele fondsen hun bestaansrecht aan de waarde die zij zelf toevoegen dankzij hun mensen, netwerk, kennis, etc. Deze spanning bij fondsen tussen 'luisteren' en 'doen' heeft de potentie verlamdend te werken: het gevoel een keuze te moeten maken tussen beide kan leiden tot besluiteloosheid en in het ergste geval tot pathologische introspectie. Fondsen richten zich dan niet in de eerste plaats op wat zij in de buitenwereld kunnen bereiken, maar staan voornamelijk oog in oog met zichzelf, zoals Hamlet in de slotscène van Lanoye slechts oog in oog met zichzelf stond.

De weg voorwaarts ligt, indachtig Hegel, in de omarming van de dialectiek: in het voortdurend opzoeken en koesteren van de spanning tussen 'luisteren' en 'doen'. Fondsen zullen de wereld niet redden, maar onze positie maakt het mogelijk proposities voor een betere wereld en toekomst te verkennen waar anderen de middelen, autonomie of durf niet voor hebben. Daarvoor is het nodig dat fondsen met vertrouwen en een open blik naar buiten treden: zij moeten oog in oog met de buitenwereld willen staan. Niet met een permanent schuldgevoel vanwege hun geld (zeker bij SDM is dat ook helemaal niet nodig) of met een angst en beven voor (reputatie)schade. Maar gewoon als één van de partijen die een bijdrage probeert te leveren aan een betere maatschappij door het beste te maken van de eigen tekortkomingen en krachten.

"De verwachting serieuze vooruitgang te kunnen boeken, zonder de pijn te willen voelen van het steunen van initiatieven die risico's nemen om werkelijk het verschil te maken, getuigt van zelfoverschatting."

Interview Philippe Remarque

'Je bent als journalist pas belangrijk voor de maatschappij als je geconsumeerd wordt'

Tekst: Ernst-Jan Pfauth

Philippe Remarque is journalistiek directeur van DPG Media en uitgever van de *Volkskrant*, *Trouw* en *Het Parool*. Stichting Democratie en Media is aandeelhouder in DPG Media en door Remarque omschreven als een 'critical friend'. Een gesprek over hoe journalisten het publiek steeds meer moeten overtuigen van hun eigen relevantie.

▲ Foto: Eva Roefs

Remarque las als student Ruslandkunde zóveel kranten dat hij tot een inzicht kwam: 'Als ik mijn tijd achter kranten zit te verdoen, kan ik er maar beter mijn vak van maken.' Zijn 'einddroom', een correspondentschap in Rusland, werd meteen werkelijkheid. 'Ik had de enorme mazzel dat net Gorbatsjov kwam. Daardoor stond de hele boel op zijn kop en kon ik beginnen voor *De Telegraaf*.'

Wat sprak je zo aan in de journalistiek?

'Wie maar lang genoeg Rusland bestudeert, leert vanzelf over de enorme waarde van de waarheid verslaan. Maar eerlijk gezegd genoot ik vooral van de verschillende schrijfstijlen. Mensen die met een lichte ironie konden schrijven, zoals Raymond van den Boogaard, toen Ruslandcorrespondent van *NRC*. Dat was het *nec plus ultra*.

Sindsdien heb ik het altijd de kunst gevonden om nieuws aantrekkelijk te verpakken. Hoe maak je van iets heel moeilijks iets licht verteerbaars, terwijl je tóch de diepte in gaat? Dat is de *holy grail*. Daar moet je je om bekommeren als mediamaker. Je bent als journalist pas belangrijk voor de maatschappij als je geconsumeerd wordt.'

Wat doet een directeur journalistiek?

'Die houdt zich bezig met de kwaliteit en ontwikkeling van de redacties en journalistiek. Als hoofdredacteur van *de Volkskrant* heb ik gemerkt dat de dagelijkse verslaggeving je enorm in beslag neemt. Dan is het moeilijk een stap terug te doen en het geheel te overzien. Dus ik coach hoofdredacties daarin en deel met hen best practices die ik internationaal en binnen ons bedrijf zie.'

Ik denk af en toe: waren kranten zo late to the party met het internet door die allesverterende dagelijkse deadlines? Het bestaan van jouw functie lijkt dat te bevestigen.

'Kranten hebben wel veel geprobeerd, maar het is digitaal bijna een wetmatigheid dat start-ups het beter doen. Uitgevers staken eind jaren negentig miljoenen in internetdivisies die niks opleverden, terwijl een paar figuren op een zolderkamer *NU.nl* oprichtten, dat wij later voor veel geld hebben gekocht. Zij dachten gewoon: "Ik heb een laptop en ik wil digitaal nieuws. Hoe wil ik dat het liefste ontvangen?"'

Waar denk je inmiddels anders over dan toen je vier jaar geleden stopte als hoofdredacteur?

'Over de digitale transitie. Ik val mijn opvolger nu lastig met "jullie moeten dit en dat doen" en dan denk ik weleens: "Oké Philippe, nu heb je makkelijk lullen, maar wat heb je zelf gedaan toen je aan de touwtjes trok?" Destijds hadden we een aparte multimedia-afdeling, met als negatieve consequentie dat de redactie gericht bleef op papier. Alles wat ik nu adviseer aan hoofdredacties, had ik vijf jaar geleden ook zelf kunnen doen.'

Waar lig je nu wakker van?

'Dat het mediagebruik radicaal en op nog onbekende wijze verandert. We moeten onszelf vernieuwen om relevant te blijven in de levens van mensen. Dat is godzijdank vrij goed gelukt de afgelopen jaren. Maar we moeten nog relevanter worden, zodat we online meer geld kunnen vragen. Het digitale basisabonnement is vrij goedkoop. Als je krantenlezers verliest en er digitale basisabonnees bij krijgt, wordt je totale omzet kleiner. We moeten snel genoeg digitaal expanderen om de natuurlijke daling in papier op te vangen.'

Ik benijd je positie niet. Mijn generatie – de millennials – kreeg nog net vanuit huis de papieren krant mee en is bekend met nieuwsmerken. De sociale media waar we mee opgroeiden – Twitter en Facebook – stuurden gebruikers volop naar nieuwssites. Jongeren van nu komen thuis veel minder in aanraking met kranten en ze leven online op gesloten platforms als TikTok en Instagram. Het lijkt me daarom heel moeilijk om onder jongeren naamsbekendheid op te bouwen.

'Dat is een mega-uitdaging. We zien een daling in bezoekers vanaf sociale media en verwachten dat die trend doorzet. Het bezoek via Google gaat ook afnemen door de opkomst van AI-aangedreven chatbots, waardoor lezers niet meer hoeven door te klikken. Dan blijft rechtstreeks bezoek over, bijvoorbeeld door pushnotificaties en nieuwsbrieven. Dat wordt onze belangrijkste verkeersbron.'

Maar hoe ontdekken jongeren überhaupt dat jullie bestaan?

'Ik denk dat we die gesloten sociale platforms als openbare ruimte moeten zien en jongeren met een voorproefje van onze artikelen moeten verleiden naar onze publicaties te komen, als een billboard langs de weg. Het wordt er niet eenvoudiger op.'

Maar ik merk wel dat jonge mensen discussiëren over wat nu echt waar is. De behoefte om te ontdekken wat je ergens van moet vinden, neemt niet af. Dan zeggen ze soms: "Dat is toch een krant, dat is wel betrouwbaar." De NOS doet het ook goed onder jongeren.'

"Uitgevers staken eind jaren negentig miljoenen in internetdivisies die niks opleverden, terwijl een paar figuren op een zolderkamer *NU.nl* oprichtten."

Het Digital News Report Nederland 2023 constateerde dat de NOS door haar sterke aanwezigheid op sociale platforms ook onder jongeren het grootste vertrouwen geniet. Maar ja, de NOS hoeft in tegenstelling tot jullie online geen geld te verdienen.

'Zij hebben de opdracht om alle Nederlanders te bereiken. Dus ook scholieren. Maar als wij ons op scholieren richten, dan is dat wel heel ver vooruit investeren in je naamsbekendheid. Ze gaan pas betalen vanaf hun achttentwintigste.'

Banken probeerden de consumenten van de toekomst te creëren met een Pennie-spaarpot en Ajax-bal. Is dat voor een krant nu ook nodig? Hoe ontdekken jongeren je anders nog?

'Dit is wel echt iets waar we over nadenken. Het komt aan op de wijsheid van een directie om geld te stoppen in iets wat niet onmiddellijk geld oplevert.'

Het automatische gezag van kranten is weg. Onze generaties hadden dat nog een beetje, maar de jonge generatie denkt: "Nou, waarom eigenlijk?" Je moet helemaal opnieuw je relevantie bevechten in iemands leven. Een gigantische uitdaging. Daar lig ik best wakker van. Maar wat mij een onderliggend optimisme geeft, is dat mensen behoefte blijven hebben aan kwaliteit.'

"Je moet helemaal opnieuw je relevantie bevechten in iemands leven. Een gigantische uitdaging. Daar lig ik best wakker van."

Hoe weet je dat?

'Door onze online data. Bij *Het Parool* zien we dat juist verdiepende artikelen over Amsterdam leiden tot nieuwe abonnementen. Tijdens corona hebben wij qua abonentengroei topjaren meegemaakt. Mensen wilden massaal weten wat een échte redactie ervan dacht. Tegelijkertijd zie ik initiatieven zoals *De Correspondent* en *Follow the Money* groeien en bijdragen aan de pluriformiteit.'

Wat voor verantwoordelijkheid heeft DPG Media als het gaat om uitleggen aan steeds sceptischer wordend publiek waarom je journalistiek kunt vertrouwen?

'Een grote verantwoordelijkheid. Onze maatschappelijke rol is essentieel. Wij moeten alle shit naar boven halen, dat is belangrijk voor de democratie. Maar artikelen zweven los over het internet, te midden van fake dingen. Daarom moet je uitleggen hoe een journalist te werk gaat. Zo deelt de hoofdredacteur van *NU.nl* wekelijks wat ze waarom hebben gedaan. Met *NUjij* hebben ze een enorm terugpraatforum. Dan ontstaat vertrouwen.'

Het is een nieuw metier. We zijn er niet in opgeleid, omdat iedereen ons werk als vanzelfsprekend zag. Vroeger dacht ik als hoofdredacteur: "Kan hij een behoorlijk stuk schrijven?" Nu denk ik ook: "Kan hij vertrouwen wekken op dit dossier?"'

Dan hebben we het nog niet eens gehad over AI. Chatbots en gepersonaliseerde algoritmes kunnen jullie sites overbodig maken. Lig je daar ook wakker van?

'Nog niet. In 1996 zei men dat internet kranten binnen vijf jaar overbodig zou maken. Een logische voorspelling die niet is uitgekomen. Nu verdienen we aan online abonnementen; een onverwachte ontwikkeling. Wie weet krijgen we met AI ook onverwachte ontwikkelingen. Maar ik denk niet dat AI de diepere kwaliteitsfunctie van journalistiek vervangt.'

Wat als DPG goede journalistiek blijft produceren maar een AI-model het op een veel slimmere manier brengt? Dan verdien je misschien nog wat aan licentie-inkomsten, maar de echte verdiensten en macht liggen ergens anders.

'Daarom moeten we snel experimenteren en minimaal dezelfde gebruiksmogelijkheden aanbieden als big tech. Anders verlies je van ze. Daarbovenop moeten we onze meerwaarde blijven ontwikkelen. Door AI ziet journalistiek er over twintig jaar anders uit dan nu. Maar de rol van goede journalistiek in de samenleving blijft altijd relevant. Ik ben ervan overtuigd.'

3

Steunen en verbinden

▲ Meetup 2022, foto: Ebru Aydin

Organisatie- en veldversterking

In 2022 is SDM begonnen met de verankering van alle niet-financiële ondersteuning die SDM biedt. Onder de – toenmalige – noemer Partner Support (nu: organisatie- en veldversterking) biedt SDM niet-financiële steun voor de individuen en organisaties die ze steunt, om deze te versterken en zo hun impact te vergroten. De aandachtsgebieden hiervoor waren in 2022 Gezond & veilig, Effectief, en Verbonden. Op basis daarvan is het aanbod van 2022 ontwikkeld. Dit bestond uit 1) trainingen, gericht op vaardigheden van gefinancierde individuen en organisaties, 2) organisatieontwikkeling, voor langer lopende trajecten op enkele speerpunten, en 3) veldversterking, het samenbrengen van ons netwerk voor uitwisseling en om gezamenlijk te leren. Met de werving van een coördinator Partner Support eind 2022 heeft dit werk een vaste plek gekregen binnen de organisatie.

Trainingen

Digitaal Veilig

Bij de training Digitaal Veilig leerden deelnemers hoe ze hun organisatie weerbaarder konden maken tegen digitale aanvallen. Zo werd op een laagdrempelige manier besproken wat de risico's zijn, en werd op basis van praktijkvoorbeelden inzichtelijk gemaakt wat mogelijke dreigingen zijn. Ook werden aanknopingspunten gegeven over welke veiligheidsmaatregelen kunnen helpen. Bij enkele organisaties is vervolgens een maatwerktraject gegeven voor verdere implementatie van de veiligheidsmaatregelen. De training werd gegeven door onderzoeker en adviseur Sanne Stevens, codirector van het Justice, Equity and Technology Project.

Wob-training voor niet-journalisten

Bij deze training leerden deelnemers hoe ze een Wob-verzoek kunnen indienen en waar ze op moeten letten. De training werd gegeven door onderzoeksjournalist Bas van Beek van Platform Authentieke Journalistiek en Follow The Money.

Kunst van het Overtuigen

In deze tweedelige training wordt gekeken naar het verhaal en de uitstraling van een persoon én naar die persoon binnen de organisatie waarin zij of hij functioneert. Deelnemers kregen inzicht in hun persoonlijke overtuigingskracht, welke gereedschappen ze hebben en hoe ze die beter in kunnen zetten, voor zichzelf én het doel dat ze dienen. De training werd gegeven door Thomas van Neerbos, directeur van de European Press Prize, docent retorica aan de Universiteit van Amsterdam, en speechschrijver.

Organisatieontwikkeling

SDM biedt soms, wanneer daar aanleiding voor is, specifieke trajecten voor organisatieontwikkeling aan voor institutionele grantees. In overleg met de grantee wordt bepaald waar specifieke versterking nodig is en welk aanbod het beste aansluit. In 2022 boden wij hiernaast aan vijf grantees trainingsbudget aan voor leiderschapsontwikkeling, dat besteed kon worden aan training of coaching. Het succes van een initiatief zit vaak in de mensen die een initiatief trekken en vorm geven. Maar in het veld waar SDM in investeert is weinig budget en tijd voor de ontwikkeling van individuen zelf. Bovendien krijgt het werk zelf wegens urgentie vaak voorrang. Met trainingsbudget voor leiderschapsontwikkeling wilde SDM daarom investeren in de ontwikkeling van leiderschap binnen de organisaties die ze steunt.

Ook hebben twee organisaties coaching en training over fondsenwerving ontvangen. Dit traject was bedoeld om organisaties laagdrempelig vaardigheden te bieden om te kunnen komen tot duurzame financieringsplannen. Het traject bestond uit een online cursus met concrete handvatten waar deelnemers mee aan de slag konden.

Veldversterking

SDM Meetup

In 2022 organiseerden wij na twee coronajaren voor het eerst weer een fysieke SDM Meetup. De meetup is het jaarlijkse evenement waar we al onze gesteunde initiatieven bij elkaar brengen voor uitwisseling van ideeën, vragen, ervaringen en expertise. Zo waren er korte talks van Nani Jansen Reventlow (Systemic Justice), Eva Rovers (Bureau Burgerberaad), Dino Suhonic (Maruf), Lisa Peters (freelance journalist), Saïda Derrazi (S.P.E.A.K.), en Dessi Damianova (Bellingcat) die deelden wat hen bezighoudt en hoe ze te werk gaan.

In de middag organiseerden deelnemers zelf sessies over onderwerpen of vragen die hen bezighielden. Zo deelden Here to Support en Theater Na de Dam hun ervaringen met het bouwen van coalities, werd er met Prakken d'Oliviera gesproken over hoe een breder publiek te betrekken bij complexe onderwerpen, en brainstormde een groep deelnemers met Open Embassy over hoe als netwerk een gezamenlijke langetermijnstrategie te bouwen.

Meetup Welzijn

Welzijn is altijd belangrijk voor de duurzaamheid van initiatieven en organisaties, om te zorgen dat de mensen die betrokken zijn in staat blijven om het werk te kunnen doen. Bovendien is er extra aandacht nodig wanneer mensen persoonlijke betrokkenheid voelen en belangrijk werk doen op grote maatschappelijke onderwerpen. In 2022 organiseerden wij daarom een besloten meetup om te onderzoeken wat hiervoor nodig is. Hier werden tools besproken, expertise en ervaringen uitgewisseld en behoeften geïnventariseerd.

Fondsenbijeenkomst Veiligheid van Journalisten

In samenwerking met Limelight Foundation, SIDN fonds, en Adessium organiseerde SDM een bijeenkomst over de veiligheid van journalisten. Het doel was inzichten te vergaren over wat de belangrijkste ontwikkelingen, dreigingen en handvatten voor organisaties op dit gebied zijn. Naast het belang van kernfinanciering om budget te kunnen besteden aan digitale veiligheid, kwamen hier meer specifieke aanbevelingen voor fondsen naar voren.

Fondsen zouden financiële steun kunnen geven aan de ontwikkelaars van veilige software en organisaties die veiligheidsnoodhulp kunnen bieden. Daarnaast zouden fondsen financiering beschikbaar moeten stellen voor (digitale) veiligheid en digitale veiligheid een standaard onderdeel van alle donaties kunnen maken. Tot slot werd het advies gegeven dat fondsen zouden kunnen meehelpen in het bij elkaar brengen van de experts enerzijds en maatschappelijke en journalistieke organisaties anderzijds, en dat ze zouden kunnen ondersteunen in het opzetten van een netwerk voor gecoördineerde kennisdeling. Deze aanbevelingen zullen worden meegenomen in verdere planvorming.

5-februariherdenking

In 2022 organiseerden wij zoals gebruikelijk de 5-februariherdenking. Op deze dag werden de medewerkers van de illegale verzetskrant *Het Parool* herdacht die ten gevolge van de Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog werden gefusilleerd, vermoord of in een concentratiekamp of gevangenis terechtkwamen. Dit deden we op de Algemene Begraafplaats in Zandvoort en de Eerebegraafplaats in Bloemendaal.

Omdat er nog maatregelen rondom het COVID-19-virus van kracht waren, vond de herdenking plaats met een aangepast programma. Dit betekende dat er alleen een programma in de buitenlucht was, dat mensen afstand van elkaar hielden en dat de gezamenlijke lunch verviel. Juist het feit dat we weer met meerdere mensen tegelijk konden herdenken, na een jaar waarin dat niet kon, maakte het een heel bijzondere herdenking.

"Familieleden van de oprichters, makers, drukkers en verspreiders van de krant en andere belangstellenden hielden twee minuten stilte en legden tulpen op de graven. Ook werd de vlag gehesen."

- *Het Parool*, 5 februari 2022

▲ 5-februariherdenking 2020, foto: Marc Driessen, *Het Parool*

4

Aanjagen en initiëren

Journalism Funders Forum

Wij zijn ervan overtuigd dat de samenwerking tussen fondsen belangrijk is om de journalistiek zo goed mogelijk te kunnen steunen. Om die reden werken wij er actief aan fondsen bij elkaar te brengen, belangrijke onderlinge gesprekken op gang te brengen en ook de vindbaarheid van fondsen voor journalisten te verbeteren. Een van de manieren waarop we dat doen is door een actief lidmaatschap van het Journalism Funders Forum (JFF), waar onze programmadirecteur Abhijit Das voorzitter van is.

Het JFF, dat ondergebracht is bij de Europese filantropische koepelorganisatie Philea, brengt fondsen bij elkaar die journalistiek in Europa financieren. De Steering Committee bestaat uit een aantal deelnemende fondsen, van kleinere fondsen zoals SDM tot grote fondsen als de Open Society Foundations en de Bill & Melinda Gates Foundation. In 2022 is het JFF nieuw leven ingeblazen.

Het JFF beoogt de komende jaren hoofdzakelijk op twee manieren waarde toe te voegen aan het werk dat zijn leden al doen door middel van de grants. Ten eerste zal JFF de gezamenlijke impact van de fondsen proberen te vergroten. Hiervoor wordt, waar nodig met behulp van experts, geïdentificeerd waar en op welke wijze fondsen met hun donaties het meest van betekenis kunnen zijn. Door dit gezamenlijk op te pakken, wordt voorkomen dat fondsen zelf het wiel moeten uitvinden en wordt ingezet op een grotere impact samen.

Daarnaast streeft het JFF ernaar meer fondsen te overtuigen journalistiek te financieren. Fondsen ervaren soms drempels bij het zetten van deze stap, bijvoorbeeld vanwege de vermeende inmenging in de journalistieke onafhankelijkheid of het vermeende 'politieke' karakter van bepaalde journalistiek. De overtuiging van het JFF is dat juist andere fondsen kunnen helpen deze drempels weg te nemen en een grotere en bredere financiële bijdrage vanuit fondsen voor de journalistiek te realiseren.

▲ JFF-bijeenkomst in Brussel, februari 2023. Foto: Jan Staiger

10 jaar European Press Prize

In juni 2022 vond in Madrid de tiende uitreiking plaats van de European Press Prize (EPP). De prijs werd opgericht door zeven Europese stichtingen, waaronder The Guardian Foundation, JP Politiken Foundation, Vereniging Veronica en SDM. Dat deden wij uit bezorgdheid over de kwaliteit van het Europese publieke debat, met als doel om kwaliteitsjournalistiek op ons continent te vieren, ondersteunen en beschermen. Inmiddels is dit initiatief uitgegroeid tot een van de meest prestigieuze journalistieke prijzen in Europa.

In de afgelopen tien jaar heeft de prijs bijna 6.000 inzendingen verzameld afkomstig uit 46 landen. De prijs heeft projecten en journalisten bekroond die ons met hun verhalen hebben geholpen het Europa waarin we leven te begrijpen, hebben bijgedragen aan de versterking van de democratische waarden ervan, en er soms in geslaagd zijn om buiten de grenzen van de EU te reiken.

"More than ever, we need quality journalism as a counterweight to disinformation, lies, fake news and ignorance."

- Lars Munch, bestuurslid EPP en voorzitter van de Politiken Foundation

Tijdens de uitreiking in Madrid werd teruggeblikt naar wat er tot nu toe is ervaren, geleerd en bereikt. Ook was Olga Rudenko, hoofdredacteur van de Oekraïense krant *The Kyiv Independent*, aanwezig als spreker. Samen met Clara Jiménez Cruz, CEO en mede-oprichter van Maldita.es, sprak zij over het belang en de richting van journalistiek in deze onzekere tijden. De winnende verhalen in 2022 gingen over onderwerpen die cruciaal zijn voor onze culturele ruimte en economische en democratische systemen, zoals de financialisering van de huizenmarkt, de reactie van de politie op mensenhandel en de gendervooroordelen op het gebied van geneeskunde.

▲ Winnaars EPP 2022 Innovation Award: 'Cities for rent: Investigating corporate landlords across Europe'

Reflectiesessies journalistiek

Sterke, onafhankelijke en pluriforme journalistieke media zijn onmisbaar voor de democratische rechtsstaat. De journalistiek staat echter voor grote uitdagingen: mede door de digitalisering staan verdienmodellen onder druk, vervagen journalistieke codes en neemt het vertrouwen van het publiek af.

Een goed functionerende democratische rechtsstaat vraagt om zelfkritische journalistiek die zich bewust is van haar rol. In onze strategie is te lezen dat we daarom investeren in sterke, onafhankelijke en pluriforme journalistiek en expliciet ruimte willen creëren voor structurele zelfreflectie binnen de Nederlandse journalistieke media.

Eind 2022 werden inhoudelijke voorbereidingen getroffen voor een reeks reflectiesessies met groepen mensen uit de journalistiek. Deze besloten gesprekken vonden plaats in het voorjaar van 2023, waarbij zorgen, inzichten en waar mogelijk oplossingen werden gedeeld. In het najaar van 2023 zullen meer van deze bijeenkomsten plaatsvinden.

Fonds Burgerbewegingen

Al enige jaren zien we dat burgers zich steeds vaker mobiliseren voor sociaal-politieke verandering. Op allerlei onderwerpen en verspreid door Nederland komen burgers in actie voor de maatschappelijke verandering die ze willen zien. Steeds meer burgers lijken te beseffen dat het zin kan hebben om van je te laten horen.

SDM ziet deze opkomst van burgerbewegingen in principe als een versterking van de democratie. Burgerbewegingen kunnen een belangrijke aanvulling vormen op meer formele democratische instituties, omdat ze makkelijker ongenoegen op de publieke agenda kunnen zetten. Daar waar politieke partijen en maatschappelijke organisaties meer gebonden zijn aan gevestigde belangen, hebben burgerbewegingen de vrijheid om zich snel en flexibel in te zetten waar de urgentie vanuit burgers zelf het hoogst is.

In 2022 hebben we daarom onderzocht wat SDM zou kunnen doen om burgerbewegingen te steunen. Hiervoor hebben we uitgebreid gesproken met 25 grassrootsgroepen en in cocreatie met deze groepen vorm gegeven hoe deze steun eruit zou kunnen zien. Tegelijkertijd bleven er nog vragen over. Hoe werken burgerbewegingen eigenlijk en hoe zouden fondsen ze een positieve impuls kunnen geven? Ook bleek dat meer fondsen die interesse en vragen hebben.

SDM heeft daarom besloten om in 2023 - in samenwerking met Adessium Foundation, Stichting DOEN en Porticus - een nieuw initiatief te lanceren: Fonds Burgerbewegingen.

Fonds Burgerbewegingen gaat steun geven aan groepen burgers die zich middels collectieve actie inzetten voor structurele maatschappelijke verandering, en onderzoeken wat het effect hiervan is. Daarbij focussen we ons met name op groepen die al enige ervaring hebben en juist ondersteuning nodig hebben voor duurzame bewegingsopbouw en aanscherping van de strategie. Daarnaast zullen we ook proactief zoeken naar initiatieven buiten de Randstad, omdat ondersteuning daar nog minder beschikbaar en toegankelijk lijkt.

Fonds Burgerbewegingen zal bovendien gaan experimenteren met een participatieve werkwijze. Dat betekent onder andere dat niet de fondsen gaan bepalen welke groepen ondersteund worden, maar dat burgerbewegingen zelf zullen gaan bepalen waar het geld naartoe gaat.

"Juist in tijden van grote maatschappelijke crises is het van belang dat mensen hun stem kunnen laten horen. Met dit fonds willen we deze beweging in de samenleving steunen én tegelijkertijd experimenteren met een meer democratische werkwijze binnen de filantropie zelf."

- Maartje Eigeman, kwartiermaker
Burgerbewegingen

5

Daadkrachtige democratie

Uitgelichte initiatieven

Represent Jezelf

Campagne om jongeren naar de stembus te krijgen

Uit onderzoek blijkt dat de opkomst onder jongeren bij verkiezingen laag is, en dan specifiek onder jongeren met een lage sociaal-economische positie en/of een migratieachtergrond. Vanwege het belang van representatie en participatie in het democratisch proces is dit natuurlijk onwenselijk. Ook gezien de enorme uitdagingen waar de komende generaties voor staan, is het van belang dat zij onderdeel zijn van politieke besluitvorming en beleidsvorming.

"Niks met politiek? Ewa ja, wij ook niet altijd, maar je moet wel weten watsgaande."

- Represent Jezelf, instagramaccount

Represent Jezelf zet zich in om deze ondervertegenwoordigde groep van jongeren te informeren, motiveren en mobiliseren om deel te nemen aan democratische processen. De uiteindelijk beoogde impact is het bevorderen van politiek en maatschappelijk bewustzijn bij de doelgroep, het verhogen van participatie van deze doelgroep in het democratisch proces en het bijdragen aan een breder debat over representatie binnen de politiek.

Volgens Ingie Elzeny, verbonden aan de campagne, stemmen deze jongeren onder andere amper doordat het taalgebruik van de politiek hen niet aanspreekt. Represent Jezelf brengt politiek naar de belevingswereld van jongeren door taal te gebruiken die zij met elkaar spreken – met woorden uit het Marokkaans of Sranantongo. Daardoor komt het betrouwbaarder, begrijpelijker en vertrouwd over. In hun eigen taal en met onorthodoxe socialemediacampagnes, probeert de organisatie politieke processen uit te leggen en de politiek ook voor deze jongeren interessant te maken.

Het door ons gesteunde project richtte zich concreet op de campagne voor de Provinciale Statenverkiezingen van 2023. Door middel van een Get Out to Vote-campagne met onder andere een promotievideo, straatinterviewvideo's, explainers, een landingspagina voor de campagne en een offline evenement rondom de verkiezing werden de jongeren gemotiveerd om naar de stembus te gaan.

Wij hebben dit project gesteund omdat het vanuit onze missie gezien van groot belang is dat iedereen kan deelnemen aan het democratisch proces, mede om zo het vertrouwen hierin te behouden. Represent Jezelf onderscheidt zich door de specifieke nadruk op zijn doelgroep en zijn effectieve grassroots campagne.

WWW.REPRESENTJEZELF.NL

Open lobby in de provincie

Onderzoek naar lobbytransparantie in de provincie

Met de Provinciale Statenverkiezingen 2023 in aantocht werd veel aandacht besteed aan de rol van de provincies in het maken van beleid. Zo bleek uit een peiling van I&O Research dat de onderwerpen klimaat en energie, natuur en milieu, en stikstof als de belangrijkste thema's werden gezien door kiezers. Dit zijn bij uitstek thema's waar provincies een belangrijke rol spelen.

"Uit het onderzoek blijkt dat externe afspraken van gedeputeerden in geen enkele provincie inzichtelijk zijn. We weten dus niet met wie ze praten en welke partijen invloed uitoefenen op het provinciale bestuur."

- Onderzoeker Rosa Juffer, Open State Foundation, in de Volkskrant

Daarmee worden de Provinciale Staten ook steeds interessanter voor lobbyisten. Bovendien oefenen Statenleden naast hun lidmaatschap van de Provinciale Staten vaak een beroep uit. Dit brengt een extra risico met zich mee op het gebied van belangenvermenging. Daarom is het van belang dat op provinciaal niveau duidelijke regels gelden rondom lobby en integriteit, om zo transparantie en het vertrouwen in de overheid te vergroten.

Met het project 'Open lobby in de provincie' beoogde Open State Foundation de transparantie van lobby op dit overheidsniveau te onderzoeken en te agenderen rondom de Provinciale Statenverkiezingen in 2023. Het project sluit aan op het bredere 'Open Lobby'-project van Open State Foundation, dat tot doel heeft het Haagse lobbylandschap te bevorderen en inzichtelijker te maken.

▲ Foto: de Volkskrant

Om een beeld te krijgen van het huidige integriteitsbeleid van provincies heeft Open State in samenwerking met de Volkskrant en regionale media in aanloop naar de verkiezingen de Transparantie Index opgesteld. Hiervoor werden aan de hand van enquêtes, deskresearch en interviews de gedragscodes, registers en agenda's van alle provincies geanalyseerd. De uitkomsten verschenen in landelijke en regionale media en vormen input voor gesprekken met Statenleden.

Wij steunden dit project omdat onduidelijkheid over lobby democratische processen verstoort, waaronder de controle door parlementsleden en journalisten en het bieden van tegenwicht door het maatschappelijke middenveld. Transparantie over lobby op nationaal en provinciaal niveau draagt bij aan de versterking van de democratie. Dit project bood meer inzicht op provinciaal niveau, wat extra relevant was vanwege de Provinciale Statenverkiezingen.

WWW.OPENSTATE.EU

Amplifying Ukrainian voices

Het versterken van de stemmen van Oekraïense burgers

Nederlands grootste vredesorganisatie, PAX, maakt zich sterk voor de bescherming van burgers tegen oorlogsgeweld, het beëindigen van gewapend geweld en het opbouwen van inclusieve vrede. PAX is al sinds 2014 werkzaam in Oekraïne. Het project Amplifying Ukrainian Voices was een directe reactie op de grootschalige invasie van Rusland in Oekraïne in 2022.

"De schaal van menselijk leed en verwoesting is gigantisch. Toch blijven onze Oekraïense partners zich inzetten om schade te voorkomen en te beperken."

- Astrid Schrama, relatiebeheerder PAX

Vanuit het netwerk in Oekraïne en de expertise op het gebied van wapens en de bescherming van burgers, informeert PAX het publiek en de politiek over de impact van de oorlog in Oekraïne op gewone mensenlevens. Het doel is om een burgerperspectief leidend te laten zijn in het huidige publieke discours en bij politieke besluitvorming. Ook hoopt de organisatie met het project de aandacht te behouden voor de situatie van burgers in Oekraïne.

Dit doet PAX door het maken van een interviewserie met Oekraïense burgers, het organiseren van publieksbijeenkomsten en het publiceren van 'Ukraine Alerts' (combinatie van een factsheet en een nieuwsbrief) voor overheden, media, NGO's, etc. Deze komen tot stand op basis van informatie van lokale partners. Zo verscheen in december 2022 een Alert over de risico's en impact van de aanvallen op de energie-infrastructuur in het land voor de inwoners.

▲ Foto: Anton Skyba, voor de *The Globe and Mail*

De aanvallen en de gevolgen voor verwarming, drinkwater, riolering en energie, en daarmee de humanitaire situatie van de burgers, werden toegelicht en in kaart gebracht.

De laatste Alert (zomer 2022) richt zich op het herstelproces nadat gebieden bevrijd zijn: wat is er nodig op humanitair en logistiek vlak en voor herstel van menselijke waardigheid en democratie? Hiervoor worden ervaringen vanuit verschillende bevrijde Oekraïense gebieden vergeleken. PAX blijft doorgaan met het laten horen van een burgerperspectief in de oorlog in Oekraïne en blijft hierover in gesprek met politici en beleidsmakers.

Wij steunen het project omdat het doel ervan, namelijk zorgen dat de belangen van Oekraïense burgers worden meegenomen in het publieke debat en politieke besluitvorming, sterk aansluit bij onze prioriteit om ongehoorde stemmen in het publieke debat te versterken.

WWW.PAXVOORVREDE.NL

S.P.E.A.K.

Collectief voor de acceptatie en participatie van moslimvrouwen

Onderzoeken wijzen uit dat moslimvrouwen worden gediscrimineerd op de arbeidsmarkt, ondervetegenwoordigd in beslissingsbevoegde posities in de politiek, beleidsvorming en bij NGO's, en ondervetegenwoordigd zijn in de media.

"Ook wij moslimvrouwen moeten ons blijven organiseren. Zonder ons geen inclusieve samenleving."

- Saida Derrazi, S.P.E.A.K.

S.P.E.A.K. is een collectief van moslimvrouwen met verschillende signatuur die zich elk op hun eigen manier inzetten tegen racisme, islamofobie, seksisme en andere vormen van uitsluiting. De organisatie opereert vanuit intersectioneel perspectief, waarbij de positie van zwarte vrouwen, trans vrouwen, gender non-conforming personen, queer mensen en vrouwen met een beperking wordt meegenomen. Het collectief biedt deze vrouwen de ruimte om samen te werken, elkaar te steunen en elkaar te versterken in hun streven hun eigen stem en verhalen te claimen.

Het doel van het collectief is de volledige acceptatie en participatie van moslimvrouwen, waaronder erkenning van het zelfbeschikkingsrecht. Dit doet de organisatie door in te zetten op bewustwording van institutioneel racisme en seksisme jegens moslimvrouwen die zich al dan niet bedekken. Ook beoogt S.P.E.A.K. de zichtbaarheid van moslimvrouwen (in het bijzonder moslimvrouwen met hoofddoek) in het politieke, sociale en economische domein te vergroten. Ten slotte verbindt, versterkt en mobiliseert de organisatie moslimvrouwen door ervaringen te delen en een podium te creëren voor stemmen van verschillende moslimvrouwen.

Wij steunen S.P.E.A.K. omdat de organisatie in korte tijd heeft laten zien dat zij succesvol is in het vergroten en versterken van een strategisch netwerk van moslimvrouwen om een geluid tegen discriminatie te laten horen en de zichtbaarheid van deze vrouwen te versterken.

WWW.WE-SPEAK.NL

Interview Eva Rovers

Het burgerberaad als democratisch gesprek

Tekst: Eva Barneveld

Het is een belangrijke trend in burgerparticipatie: het burgerberaad. Steeds meer gemeenten en provincies vragen burgers op deze manier om input voor beleid over moeilijke maatschappelijke kwesties. En na een lange aanloop besloot de Tweede Kamer eind juni tot een landelijk klimaatburgerberaad. Hoe draagt een burgerberaad bij aan de democratie en wanneer zorgt het voor duurzame verandering? En hoe gaat het verder nu het kabinet is gevallen? We spraken erover met mede-oprichter van Bureau Burgerberaad, Eva Rovers.

Grote zorg gepaard met grote machteloosheid

Tien jaar lang schreef cultuurhistoricus Eva Rovers biografieën. Totdat ze in 2016 merkte dat ze naast haar liefde voor de geschiedenis een groeiende zorg over de toekomst had. 'Het was een jaar waarin alle klimaatrecords verbroken werden: de grootste hoeveelheid afgebroken poolijs, de grootste "die-off" van koraal, de grootste hittestructuur. En na de verkiezing van Trump dat jaar, stapte de VS uit het klimaatakkoord van Parijs. Maar ook de meeste andere regeringen reageren al decennia niet adequaat, terwijl we al vanaf de jaren zestig weten wat er aan hand is en wat er moet gebeuren. Ik werd daar moedeloos van.'

Opgegroeid met het jaren 90-adagium van 'Een beter milieu begint bij jezelf' ging zij op zoek naar wat zij zelf kon doen en schreef het boekje: *Practicisme: een handboek voor heimelijke rebellen*. Daardoor realiseerde ze zich dat we af moeten van het idee dat individuele keuzes tot grote veranderingen leiden. 'Alsof je niet meer kunt doen dan iets andere boodschappen doen of korter douchen. Maar dat is denken als consument, terwijl we veel meer zouden kunnen denken als burgers, als inwoners van een land, en daar gezamenlijk verantwoordelijkheid voor nemen. Dat gaat niet alleen over klimaat, maar over zoveel maatschappelijke kwesties: hoe we de zorg georganiseerd hebben, de uitholling van het onderwijs, online veiligheid.' Rovers merkte bij veel mensen grote zorg gepaard met grote machteloosheid. 'Dat heeft te maken met hoe ons democratisch systeem is ingericht. Grote beslissingen of de vraag waar we als land heen willen, laten we over aan politici, wat vervolgens becommentarieerd wordt door een vrij eenvormig publiek debat. Maar het echte democratische gesprek, waarin de hele samenleving kan meepraten en meebeslissen over de toekomst, dat voeren we nauwelijks.'

▲ Foto: Frank Ruiter

Zo kwam Rovers uit bij het burgerberaad. In 2018 nam zij deel aan een conferentie rondom de vorming van een permanent burgerberaad in Duitstalig België. 'Ik zag hoe het ook kon, dat je als regering je inwoners vertrouwt.' Na een zeer positieve ervaring met een burgerberaad over kinderopvang, besloot het gekozen parlement daar om een permanent burgerparlement in het leven te roepen bestaande uit gelote inwoners. Het was ook de tijd van de stakende gele hesjes en klimaatjongeren. Twee groepen die het over veel oneens waren, maar in Frankrijk elkaar vonden in het besef dat de politiek hun problemen niet gaat oplossen. Zij verenigden zich in de groene hesjes en riepen de overheid op hen mee te laten praten over klimaatbeleid. Dit leidde in 2019 tot het Franse burgerberaad over het klimaat: 150 Fransen uit alle lagen van de bevolking die met elkaar en deskundigen in gesprek gingen en ondanks de grote onderlinge verschillen gezamenlijk tot een pakket maatregelen kwamen. Dat werd in juli 2020 aangeboden aan Macron: 150 aanbevelingen die veel eerder dan 2030 tot de gewenste CO2-reductie zouden leiden. Rovers dacht: dat moeten we in Nederland ook gaan doen.

Op weg naar een klimaatburgerberaad in Nederland

Ze schreef een opiniestuk in *NRC* en kreeg veel reacties. Uiteindelijk besloot ze samen met een aantal andere bezorgde burgers het burgerberaad op de politieke agenda te gaan krijgen. In gesprekken met politici en ambtenaren bleek al snel dat de tijd rijp was. 'Veel gemeenten worstelden met de invulling van de energietransitie. Gemeenten raakten zeer verdeeld over zaken als windmolens. Men vroeg zich af hoe we de transitie waar we voor staan zo kunnen laten plaatsvinden dat die de samenleving versterkt in plaats van verdeelt.' Na een motie in de Kamer stelde het kabinet, onder leiding van voormalig ombudsman Alex Brenninkmeijer, een adviescommissie aan om onderzoek te doen naar de mogelijkheden van burgerberaden, vooral rond klimaat en energie. De commissie concludeerde in het voorjaar van 2021 dat burgerberaden een waardevol middel zijn om burgers meer zeggenschap te geven over het klimaatbeleid. Zij bracht haar rapport bewust naar buiten vlak na de verkiezingen zodat het kon worden meegenomen in de coalitiegesprekken.

Helaas duurde de formatie vervolgens bijna een jaar. 'Die lange formatie was een ramp. Maar het voordeel was dat er ondertussen veel geleerd was van burgerberaden die in die periode plaatsvonden in de landen om ons heen. In Frankrijk was het klimaatberaad van Macron uitgelopen op een drama omdat het parlement en de senaat niet waren betrokken in de opdracht, waardoor 90% van de aanbevelingen niet werd overgenomen. Om die teleurstelling te voorkomen, stelden de ministers Jetten voor Klimaat en Bruins Slot van Binnenlandse Zaken daarom een landelijk klimaatburgerberaad voor aan de Kamer, zodat kabinet en Kamer samen de opdracht zouden kunnen geven. Voor het zover was bereidde een voorbereidingscommissie van Kamerleden het debat hierover voor.

"Je moet als politiek vertrouwen hebben in je inwoners om ze een serieus mandaat te geven."

Waken voor de hype

Ondertussen groeide Bureau Burgerberaad uit van een clubje bezorgde vrijwilligers tot een professionele organisatie. Bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 hadden rond de 30 gemeenten burgerberaden in hun coalitieakkoord staan. En ook gemeenten die dit niet hebben, vragen om advies. Waar Bureau Burgerberaad eerst vooral burgerberaden aanjaagde, ligt de focus inmiddels steeds meer op het bewaken van de kwaliteit ervan. 'Al die beweging is geweldig, maar we zien dat het ook een soort hype is, waardoor alles burgerberaad heet terwijl het dat vaak echt niet is. Dankzij wereldwijde praktijkvoorbeelden en onderzoek van onder meer de OESO (die hier wereldwijd onderzoek naar deed) is heel duidelijk waar een burgerberaad aan moet voldoen om maatschappelijke en politieke impact te hebben: voldoende tijd, een goede vraagstelling, representativiteit, onafhankelijke procesbegeleiding, dialoog en helderheid over het mandaat en politieke commitment. En toch organiseerde de gemeente Amsterdam een mini-burgerberaad over klimaatdoelen en legde de Provincie Gelderland in 4 dagen het klimaatbeleid van de provincie voor.

▲ De Inwonerraad Energie waarbij Bureau Burgerberaad betrokken was, waarin inwoners advies formuleerden over het energiesysteem van 2050.

Ook nog eens vlak voor de Provinciale Statenverkiezingen waardoor er geen enkele garantie is dat een volgend bestuur de aanbevelingen meeneemt. Het gevaar is dat er misschien wel veel “burgerberaden” worden georganiseerd, maar men bekijpt op tijd, middelen en mandaat. Dan is het niet meer dan een lege huls om te laten zien dat burgers betrokken worden. Schijnparticipatie dus. Dit doet uiteindelijk afbreuk aan het instrument en aan het vertrouwen in de politiek. Maar politici en bestuurders ontnemen zichzelf zo ook de ontdekking hoe waardevol inwoners zijn voor het maken van goed, gedragen beleid.’

Koudwatervrees

Zoveel onderwerpen schreeuwen om een langeretermijnaanpak. Maar wie bepaalt waarover burgerberaden te organiseren? Volgens Rovers is het logische antwoord daarop: een permanent burgerberaad zoals in Duitstalig België en sinds 2022 in Parijs en 2023 in Brussel (voor klimaat). Dat is een soort derde kamer van roulerende, gelote burgers die jaarlijks bepalen waar ad-hocburgerberaden over georganiseerd moeten worden. Zij monitoren ook wat er met de uitkomsten gebeurt en staan in contact met de representatieve democratie die daar verantwoordelijk voor is. ‘De kwestie van mandaat is het belangrijkste, daar valt of staat het beraad bij. Een burgerberaad moet niet het zoveelste adviesorgaan worden. Je moet als politiek vertrouwen hebben in je inwoners om ze een serieus mandaat te geven. Misschien dat daar de koudwatervrees zit.

Ik weet zeker dat uit het klimaatburgerberaad zal blijken dat het een waardevol instrument is en we die kant op zullen gaan.’

Helaas moeten we hier voorlopig op wachten. Eind juni, na het interview met Rovers, werd eindelijk het voorstel voor een klimaatburgerberaad besproken en aangenomen in de Tweede Kamer. Maar een week later viel het kabinet en nu is het de vraag of het überhaupt doorgaat. Rovers reageert vanaf haar wandelvakantie in de Ardennen. ‘Hoewel het mandaat zwakjes is, was het toch geweldig nieuws. Kamer en kabinet vonden elkaar op punten als een zorgvuldige voorbereiding, onafhankelijke organisatie, voldoende tijd en financiering, het wegnemen van barrières om deel te nemen en een publiekscampagne die heel Nederland betreft. En ze waren het erover eens dat de uitkomsten serieus genomen moeten worden – dat vertaalde zich alleen nog niet in een sterk mandaat.’ Als het burgerberaad in september controversieel wordt verklaard, is het wachten tot en of een volgende regering het wil voortzetten. ‘Dat zou een ramp zijn, want daarmee wordt het op de lange baan geschoven, terwijl het over zo’n urgent onderwerp gaat. Twee onderwerpen eigenlijk: het klimaat en onze steeds kwetsbaardere democratie. Bureau Burgerberaad zal dus de komende tijd campagne voeren om dit te voorkomen. Daarna zetten we erop in dat het burgerberaad in het algemeen, en het burgerberaad klimaat in het bijzonder, onderwerp wordt in de partijprogramma’s, de verkiezing en de formatie.’

6

Toekomst- bestendige journalistiek

Uitgelichte
initiatieven

SPOON

Expertisecentrum voor Woo-verzoekers

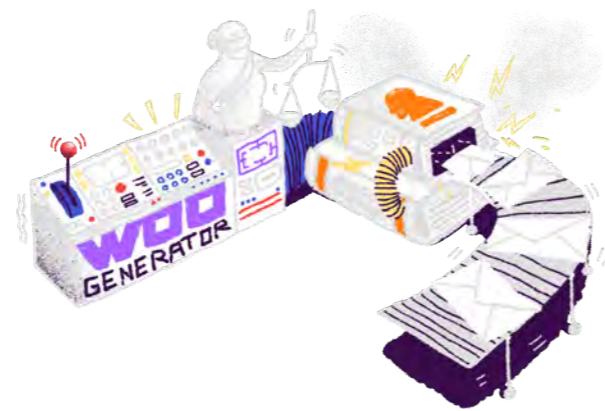
Hoewel overheidsinformatie in Nederland in principe openbaar is, betekent dat niet dat de informatie makkelijk te verkrijgen is. Middels een Woo-verzoek (Wet open overheid; voorheen een 'Wob-verzoek') kan een burger de overheid vragen om bepaalde informatie openbaar te maken. Een Woo-verzoek is zo een krachtig middel voor journalisten, burgers, wetenschappers, NGO's, advocaten en activisten om de overheid te controleren.

"Een betrokken samenleving en een goedwerkende democratie begint bij weten waar de overheid mee bezig is. Dat is ons goed recht."

- Website SPOON

Toch worden er in Nederland, vergeleken met andere Europese landen, relatief weinig Woo-verzoeken ingediend. Journalisten ervaren hoge drempels als het gaat om het tijdig verkrijgen van de juiste informatie. Het duurt lang, het is vaak onduidelijk hoe en waar het verzoek moet worden ingediend en de overheid beroept zich vaak op weigeringsgronden.

SPOON brengt hier met kennis, tools, juridische actie en lobby verandering in. Het centrum bundelt de, nu nog bij een te kleine groep experts, in Nederland aanwezige Woo-kennis en -expertise. SPOON maakt het mogelijk op een laagdrempelige manier online Woo-verzoeken in te dienen. Ook signaleert het trends, stelt fouten aan de kaak en bemoeit zich met wetgeving. En als het centrum het nodig acht start het zelf rechtzaken tegen de overheid. Zo strijdt SPOON voor versterking van het recht op openbaarmaking.

In mei 2023 lanceerde het centrum zijn nieuwe officiële website vol toegankelijke kennis voor Woo-verzoekers, met een mogelijkheid om Woo-verzoeken in te dienen en met informatie over zijn rechtzaken.

We steunen SPOON omdat het als beoogd kennis- en informatiecentrum voor Woo-verzoeken voorziet in een duidelijke behoefte van NGO's en onderzoeksjournalisten aan meer informatie, structuur en uitwisseling over het indienen van Woo-verzoeken en zo bijdraagt aan een toekomstbestendige journalistiek.

WWW.EXPERTISECENTRUMSPOON.NL

UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom Prize

Prijs voor het opkomen voor de persvrijheid overal ter wereld

Desinformatie, propaganda en autoritaire regimes die steeds harder optreden tegen vrije media, vormen grote bedreigingen voor de persvrijheid in de wereld. Volgens de World Press Freedom Index is het in zeven op de tien landen slecht gesteld met de persvrijheid. In slechts drie op de tien landen zijn journalisten vrij om onafhankelijk nieuws te brengen zonder gevaar voor hun eigen veiligheid.

"Door de prijs aan de BAJ toe te kennen, staan we achter alle journalisten over de hele wereld die autoritaire politici en regimes bekritisieren, tegenspreken en ontmaskeren door waarheidsgetrouwe informatie door te geven en de vrijheid van meningsuiting te bevorderen."

- Andrei Bastunets, voorzitter van the Belarusian Association of Journalists

▲ Andrei Bastunets, voorzitter van the Belarusian Association of Journalists, tijdens de uitreiking in 2022

De UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom Prize bestaat sinds 1997 en is een eerbetoon aan een persoon of een organisatie die een uitzonderlijke bijdrage heeft geleverd aan het opkomen voor de persvrijheid overal ter wereld. Helemaal als hier risico's mee gemoeid gingen. De prijs is vernoemd naar Guillermo Cano Isaza, een Colombiaanse journalist die op 17 december 1986 geëxecuteerd werd voor het kantoorgebouw van de krant waar hij werkte, *El Espectador* in Bogotá, Colombia. Nominaties worden voorgesteld door NGO's en de UNESCO-lidstaten. Juryleden, die verschillende media wereldwijd vertegenwoordigen, kiezen de laureaat. Op de Internationale Dag van de Persvrijheid wordt de prijs formeel uitgereikt door de directeur-generaal van UNESCO.

In 2022 ging de prijs naar de Wit-Russische Vereniging van Journalisten (Belarusian Association of Journalists, BAJ). BAJ werd in 1995 opgericht als een niet-gouvernementele vereniging van mediamedewerkers met als doel de vrijheid van meningsuiting en onafhankelijke journalistiek in Wit-Rusland te bevorderen. BAJ verenigt meer dan 1300 geassocieerde journalisten en is lid van de International Federation of Journalists en van de European Federation of Journalists. In augustus 2021, na de inval door de politie in haar kantoren in Wit-Rusland, beval het hooggerechtshof van Wit-Rusland de ontbinding van de organisatie op verzoek van het ministerie van Justitie.

Wij steunen de prijs omdat we de doelstelling en de impact ervan zeer waarderen, evenals de strategie om het bereik en de impact ervan te vergroten. Een groot aantal van de laureaten in de afgelopen 10 jaar werd gevangengehouden ten tijde van de uitreiking. Van hen werd de meerderheid later vrijgelaten – een teken dat de prijs invloed heeft en een positief effect heeft op de persvrijheid.

UNESCO.ORG/PRIZES/GUILLERMO-CANO

Decolonized Newsroom

Een nieuw narratief rond migranten in Europese media

De narratieven over migranten in Europese media zijn nog steeds erg eenzijdig. Ze gaan meestal over de personen in kwestie en komen weinig vanuit henzelf. Diversiteit is weliswaar steeds belangrijker geworden, maar zowel in de nieuwskamer als in publicaties valt nog het nodige werk te verrichten.

"Dit project bracht een community bij elkaar van journalisten en mediamakers met een migratieachtergrond, die door elkaar geïnspireerd zijn en met elkaar het nieuwe medialandschap van Europa vormen."

- Malou Lintmeijer, financieel directeur Here to Support

Het project Decolonized Newsroom van onze grantee Here to Support in samenwerking met, onder andere, Unbias The News, is bedoeld om de bestaande medianarratieven over migranten te veranderen door te onderzoeken hoe een passende mediavertegenwoordiging van migranten en vluchtelingen bevorderd kan worden. Here to Support faciliteert projecten van en voor migranten (zonder papieren) om hun stem te laten horen. Unbias The News biedt ruimte aan journalisten die structurele belemmeringen in het veld ervaren, en werkt aan een meer rechtvaardige en inclusieve journalistieke wereld.

Samen met een aantal partners stelden zij een Europees redactioneel, journalistiek en grafisch ontwerpteam samen dat verantwoordelijk was voor het maken van een magazine met richtlijnen en tips voor media om het narratief rond migranten in Europese media te veranderen.

▲ Foto: Vivian Mule

Het magazine *SHIFT! Actions for migrating perspectives* is een publicatie geworden met tips en richtlijnen voor media over hoe ze kunnen 'dekoloniseren' en het narratief kunnen veranderen. De publicatie bestaat uit interviews en essays van mensen met een migratieachtergrond die hun eigen media hebben opgericht.

Decolonized Newsroom was onderdeel van het grotere Europese project *Re:framing Migrants in the European Media* van een consortium van vijf Europese organisaties. In dat project wordt onder andere onderzoek verricht, worden tandems gevormd tussen legacymedia en media uit migrantengemeenschappen en worden bijeenkomsten georganiseerd.

Wij steunden Decolonized Newsroom als een innovatief project dat kan bijdragen aan relevante reflectie binnen de (Nederlandse) journalistiek op hoe wordt omgegaan met (verhalen rond) migranten op basis van inzichten die ontleend zijn aan de ervaringen van migranten zelf.

WWW.REFRAMINGMIGRANTS.EU

Shell Papers

Journalistiek onderzoek naar de invloed van Shell op de overheid

De relatie tussen Shell en de Nederlandse overheid heeft verregaande invloed op Nederlands beleid. Dat blijkt uit verschillende controversiële ontwikkelingen waar Shell bij betrokken is geweest, zoals de afschaffing van de dividendbelasting, de afhandeling van de gaswinningschade in Groningen en de transitie naar duurzame energie. Toch bestaat er weinig transparantie over deze relatie.

"Wij hebben goede hoop dat – met de uitspraak van de rechter – het onderzoeksproject in een stroomversnelling komt: op naar openheid over de relatie tussen Shell en de Nederlandse overheid."

- Merel de Buck, PAJ

Platform Authentieke Journalistiek (PAJ) is daarom het project *Shell Papers* gestart, met als doel inzicht te verkrijgen in de relatie tussen de overheid en Shell, en het informeren van het publiek over de wijze waarop in Nederland de Wet open overheid (Woo) in de praktijk functioneert. Met 17 Woo-verzoeken naar ministeries, provincies en gemeenten vraagt PAJ, in samenwerking met platform voor onderzoeksjournalistiek *Follow the Money*, al in 2019 om alle relevante documenten sinds 2005. Het project vergt een lange adem. In 2020 gaf de eerste gemeente duizenden documenten vrij en in 2022 volgde de eerste provincie.

PAJ roept in artikelen lezers op om mee te doen en verschaft hun toegang tot de documenten. In totaal ontving het al ruim 1300 tips, commentaren, suggesties en opvallende bevindingen.

Met de aanstaande publicatie (najaar 2023) van Woo-documenten uit de gemeente en de provincie Groningen zal het project weer een oproep tot lezersparticipatie doen. In september 2023 gaat een publieksparticipatieonderzoek van start waarvan de lessen worden meegenomen in de ontwikkeling van het volgende onderzoek. Er komen tenslotte nog documenten aan van dertien bestuursorganen.

In het voorjaar van 2023 won PAJ een rechtszaak tegen onder andere negen ministeries die het verzoek om de documenten openbaar te maken naast zich neer hadden gelegd. Zij moeten van de rechter meewerken. PAJ is intussen met een aantal van hen in overleg getreden en ervaart deze gesprekken als constructief.

Wij steunen het project omdat meer transparantie over deze relatie en de invloed ervan op beleid vanuit democratisch oogpunt van groot belang is. Daarnaast neemt PAJ lezers mee in het proces van Woo-procedures en het onderzoek, waarmee dit journalistieke project een interessante werkwijze hanteert en lezers de mogelijkheid biedt om bij te dragen aan het onderzoek.

WWW.AUTHENTIEKEJOURNALISTIEK.ORG

Interview Roy Khemradj

Een onafhankelijk fonds voor een betere journalistiek in Suriname

Tekst: Krystel Singh

De journalistiek in Suriname staat er slecht voor. De werkomstandigheden voor journalisten staan al lange tijd onder druk. Dat komt onder meer door de economische situatie, een gebrek aan netwerk en specialismen onder journalisten en een politiek klimaat dat risico's met zich meebrengt voor onderzoeksjournalistiek. Het nieuwe Stimuleringsfonds voor de Journalistiek in Suriname (SSJS) wil de journalistiek in het land een positieve impuls geven.

Doorbreken van neerwaartse spiraal

Jarenlange economische neergang en een personvriendelijk tot zelfs vijandig politiek klimaat zijn er de oorzaak van dat de journalistiek in Suriname nog steeds in een deplorabele staat verkeert. Het beroep is ondergewaardeerd en onderbetaald. Diepgaande journalistiek komt niet van de grond en media zijn onvoldoende in staat hun essentiële rol in de democratie te vervullen. Dagblad *De Ware Tijd*, dat langer dan een halve eeuw een toonaangevend dagblad was in Suriname, werd gedwongen de verschijning van de krant te beperken tot drie dagen in de week.

Het SSJS wil een start maken om deze jarenlange neerwaartse spiraal te doorbreken. Onafhankelijke fondsen voor journalistiek die in veel landen bestaan, ontbreken in Suriname. Het SSJS wordt beheerd door een onafhankelijke stichting die wordt opgericht in Suriname. Tegelijkertijd wordt ook een netwerk opgezet van vrijwillige mentoren in Nederland die affiniteit hebben met Suriname. Er zijn inmiddels negen mentoren geworven. 'Dit zijn experts op verschillende gebieden, waaronder onderzoeksjournalistiek. Zij zijn beschikbaar om te helpen bij het schrijven van een aanvraag. Als de aanvraag is toegekend, kan de journalist klankborden met de mentor.'

Mede-initiatiefnemer van het SSJS, Roy Khemradj was 10 jaar lang bestuurder bij het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SVDJ). 'In mijn tijd daar heb ik vaak gedacht: Suriname zou ook zo'n fonds moeten hebben.' Na zijn afscheid bij SVDJ in 2022 benaderde Khemradj onderzoeksjournalist en Suriname-kenner Jeroen Trommelen. 'Ik had voordien ook journalisten in Suriname benaderd, maar ik kreeg weinig respons. De moed was me een beetje in de schoenen gezakt, maar Jeroen was enthousiast. Hij is tijdens zijn vakantie in Suriname het journalistieke veld daar langsgedaan.'

Toen bleek er wel degelijk draagvlak te zijn voor ons initiatief.' Khemradj en Trommelen startten met een projectplan. Niet lang daarna sloten journalist Sheila Sitalsing en oud-directeur van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten Jessica Swinkels zich bij hen aan.

Lastige werkomstandigheden

De journalistiek in Suriname staat er volgens Khemradj slecht voor. 'Niet vanwege de journalisten, maar de werkomstandigheden. De middelen die wij in Nederland hebben, hebben journalisten in Suriname niet. Ook zijn Surinaamse journalisten over het algemeen broodschrijvers die voor hun bestaanszekerheid vaak ook de overstap naar het bedrijfsleven of de overheid maken als ze de kans krijgen. Telkens als er een nieuwe regering aantreedt zie je deze beweging; een aderlating voor de sector.'

Het ontbreekt in Suriname ook aan een krachtig journalistennetwerk. 'Journalisten zijn vaak eenpitters. Daarom moet een journalist nu 1001 dingen volgen; er is geen verdeling in onderwerpen en/of specialismen in een nieuwsteam of redactie. Dit kost enorm veel energie en tijd. Met ons project willen we vooral ook stimuleren dat journalisten gaan samenwerken om moeilijke onderwerpen te onderzoeken en daarover te publiceren in minimaal twee media, want dit is een voorwaarde die we stellen.'

Daarnaast is Suriname met nog geen 700.000 inwoners een kleine samenleving. 'Iedereen kent iedereen. Als je als journalist thema's als drugscriminaliteit of bepaalde politieke onderwerpen aansnijdt, kan dit persoonlijke gevaren met zich meebrengen. De intimidatie is subtiel, maar kan heel concreet zijn als iedereen weet waar jij woont en wie je familie is.'

Het kost enorm veel tijd en moeite om te achterhalen waar politici mee bezig zijn en wat hun motieven zijn. Of om bewijs te achterhalen voor frauduleuze handelingen. 'Vorig jaar zei een minister: "Informatieverstrekking aan de samenleving is een gedeelde taak van de regering en de journalisten." Dan sta ik meteen op mijn achterste benen, want journalisten zijn niet de werkmarm van de regering! Journalisten behoren onafhankelijk te zijn. In plaats van kritiekloos over te nemen wat een politiek vertegenwoordiger zegt, zouden journalisten dieper moeten graven. Wat is er gaande en waarom? De Surinaamse bevolking moet weten wat er speelt achter de schermen.'

Betere verhalen, onderwerpen en processen

Op dit moment wordt er gewerkt aan de officiële oprichting van de stichting in Paramaribo. 'De statuten liggen bij de notaris. Dit is in handen gelegd van stichting Projekta, een NGO op het gebied van democratie, mensenrechten en gendervraagstukken. Zij tilt de organisatie van de grond. Ook de uitvoeringsactiviteiten van het SSJS, de governance en de financiële verantwoording geschieden door Projekta. Uiteraard ziet de penningmeester erop toe dat de middelen goed worden besteed.'

Khemradj kijkt enorm uit naar het moment waarop de stichting officieel is opgericht. 'Dan kunnen we echt beginnen. De lancering van het SSJS zal worden aangekleed met een persconferentie waarop de website in gebruik zal worden genomen. Via de website kunnen journalisten dan hun aanvragen indienen.'

'We zijn heel nieuwsgierig naar hoeveel aanvragen in zullen worden gediend, de kwaliteit ervan, en ook de onderwerpen. Binnen een jaar hopen we te kunnen aantonen dat dankzij de financiële ondersteuning van SDM, de Surinaamse journalistiek in het geheel vooruit is gegaan. Zowel de kwaliteit van verhalen als de onderwerpen en het proces. En natuurlijk ben ik benieuwd naar hoe het contact tussen journalisten in Suriname en experts in Nederland gaat om vooral moeilijke onderwerpen aan te pakken. Dit alles leidt hopelijk tot een beter journalistiek klimaat in Suriname en daarbuiten. In het Caribisch gebied kijkt men namelijk belangstellend mee, want daar ontbreekt het ook aan een onafhankelijk fonds voor de journalistiek.'

"Vorig jaar zei een minister: 'Informatieverstrekking aan de samenleving is een gedeelde taak van de regering en de journalisten.' Dan sta ik meteen op mijn achterste benen, want journalisten zijn niet de werkarm van de regering!"

7

Weerbare rechtsstaat

Uitgelichte
initiatieven

De Staat van de Rechtsstaat

Programmareeks die het functioneren van de Nederlandse rechtsstaat en de democratie onder de loep neemt

De Rode Hoed is een debatcentrum dat in zijn programma's voorlopers van uiteenlopende maatschappelijke ontwikkelingen uitnodigt verder na te denken op het podium en daar actief het publiek bij betreft. Daarmee bouwt de Rode Hoed voort op zijn verleden als de oudste schuilkerk van Amsterdam, die remonstranten sinds de 17de eeuw vrijheid van denken en samenkomst bood. Ook in de 21ste eeuw blijft de Rode Hoed – vrij van politieke of religieuze kleur – beschutting bieden aan denkwerk in uitvoering.

"Brenge Twitter, Facebook, Instagram en TikTok burgers en politici dichter bij elkaar of zorgen dezelfde platformen er juist voor dat de democratie en daarmee de rechtsstaat wordt uitgehold?"

- Omschrijving op de website van de Rode hoed over 'de Clickbaitdemocratie'

Met deze door ons gesteunde programmareeks 'de Staat van de Rechtsstaat' onderzoekt de Rode Hoed hoe het in Nederland gaat met vrijheid, gelijkheid en andere grondbeginselen van de rechtsstaat.

Rechten en plichten van overheid en burgers zijn vastgelegd in de grondwet, maar bij de uitvoering gaat het vaak mis. Op welke terreinen misbruikt de overheid haar macht? Wat zijn de verhalen van mensen die tegenover de natiestaat komen te staan? Wie beschermt hen en hoe kan dat beter? In de reeks wordt het functioneren van de Nederlandse rechtsstaat en de democratie onder de loep genomen. De voorbereidingen van deze serie vonden plaats in het najaar van 2022.

De eerste editie 'de Clickbaitdemocratie - Politiek op het scherpst van het internet' staat voor september 2023 op de planning. De inleiding luidt: 'Kamerleden die elkaars stemgedrag op sociale media plaatsen. Volksvertegenwoordigers die debatteren met één oog op het aantal digitale likes. Een Kamerdebat over het zoveelste Twitterrelletje. De Tweede Kamer lijkt een contentfabriek geworden. Maar wat is de invloed van sociale media en het "clickbaitgedrag" van politici op de kwaliteit van de wetgevende macht?'

We steunen deze programmareeks over rechtsstaat en actualiteit omdat we goedgeïnformeerde journalistiek over de rechtsstaat essentieel vinden voor het publieke debat.

WWW.RODEHOED.NL

▲ De Clickbaitdemocratie, foto: Dijkstra B.V.

Open Joodse Huizen - Huizen van Verzet

Herdenken van de slachtoffers van de Holocaust op hun laatste woonplekken ter wereld

Elk jaar rond 4 mei organiseert het Joods Cultureel Kwartier in tientallen steden in Nederland 'Open Joodse Huizen - Huizen van Verzet'. Het doel van dit project is om deelnemers en bezoekers een indringende ervaring van herdenken te bieden. Open Joodse Huizen - Huizen van Verzet maakt invoelbaar hoezeer het wegvallen van democratie, rechtsstaat en vanzelfsprekende vrijheden, het leven van de herdachte personen heeft aangetast en ten slotte heeft vernietigd.

"Het was de meest bijzondere, indringendste en mooiste herdenking die ik ooit heb meegemaakt. Volgend jaar ga ik weer."

- Bezoeker uit Den Haag

Vertellers, bezoekers en bewoners delen verhalen in huizen waar Joden en verzetsmensen woonden en werkten tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog. Zo komt het verleden heel dichtbij en wordt herdenken heel persoonlijk. Ieder huis heeft zijn eigen karakter. De huidige bewoners van het huis bepalen in hoge mate hoe zij de bijeenkomst inrichten, samen met de organisatoren in die stad. In sommige huizen wordt muziek gemaakt, in andere poëzie voorgedragen. Ook worden lokale verzetsverhalen gedeeld. Tussen de schuifdeuren of op zolder, in kleine groepen, wordt samen geluisterd, rondgekeken en herdacht. Wie woonden hier, in dit huis of om de hoek, wat weten we nu over hen, waar zat een schuilkast, wat is er gebeurd, hoe leefden ze?

De editie van 2022 was weer als vanouds, in tegenstelling tot de twee jaren ervoor door corona. Er waren weer fysieke bijeenkomsten op locatie in 16 steden. Dankzij de enthousiaste achterban van betrokken vrijwilligers en organisatoren was dat dit jaar weer mogelijk. 282 bijeenkomsten werden door zo'n 5500 bezoekers bezocht. Dit keer ook op grotere locaties, zoals stadhuizen, musea en synagogen, om te anticiperen op mogelijke coronamaatregelen, zoals onderlinge afstand. Daarnaast was er een livestream in de avond van 3 mei: een talkshow onder leiding van Hanneke Groenteman waarin drie verhalen werden gedeeld.

We steunen Open Joodse Huizen - Huizen van Verzet omdat dit landelijke initiatief op zeer persoonlijke en indrukwekkende manier bezoekers verbindt met het verleden van de Tweede Wereldoorlog.

WWW.JCK.NL

Keti Koti Tafel

Vergroten van het bewustzijn ten aanzien van de erfenis van het slavernij- en koloniale verleden

De Stichting Keti Koti Tafel beoogt het collectieve bewustzijn ten aanzien van de erfenis van het slavernij- en koloniale verleden te vergroten, onderling begrip en empathie te creëren en racisme te bestrijden. Dit doet zij door middel van het organiseren van Keti Koti Tafels, workshops en themabijeenkomsten.

De Keti Koti Tafels zijn intensieve ontmoetingen van twee uur. Deelnemers wisselen in een geritualiseerde context persoonlijke ervaringen, herinneringen en gevoelens uit op basis van een dialoogmethode die steunt op theorieën omtrent de bevordering van empathie, het verminderen van angst en het beslechten van vooroordelen. De Keti Koti Tafel is een 'invented tradition' geïnspireerd op de Joodse sedertafel en omvat enkele vaste rituelen die de betekenis van de tafel en de handelingen uiteenzetten.

"Dit voelde als een manier om te leren, in gesprek te gaan, samen te komen, stil te staan, en meer..."

- Motivatie van bezoeker in 2022

Sinds de oprichting in 2012 heeft de stichting in samenwerking met circa 200 organisaties, waaronder musea, bedrijven, grassroots-organisaties, onderwijsinstellingen, stadsarchieven, gemeentes, ministeries, kerken en vrijwilligers, Keti Koti Tafels georganiseerd. Inmiddels hebben al meer dan 30.000 mensen deelgenomen aan deze tafels.

In 2022 werden vijftien tafels georganiseerd tussen 17 juni en Keti Koti op 1 juli, waaronder bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in Den Haag, het MBO College Zuidoost in Amsterdam en het Nieuwe Instituut in Rotterdam in samenwerking met de ABN AMRO Bank. Daarnaast werden zes Keti Koti-dialoogcommunities, veelal bestaande uit verschillende partijen in een stad of gemeente, getraind om tafels te organiseren en faciliteren.

We steunen de Keti Koti Tafels omdat ze onderscheidend zijn, een grote impact maken op de deelnemers en het doorwerken van het slavernijverleden in het heden door dialoogvragen letterlijk bespreekbaar maken.

WWW.KETIKOTITAFEL.NL

▲ Keti Koti Tafel ABN AMRO 2022

Commissie Meijers

Controle van Europese beleidsvorming vanuit mensenrechtenperspectief

De Commissie Meijers bestaat uit onafhankelijke experts op het gebied van Europees asielrecht, vreemdelingenrecht, strafrecht, privacy en non-discriminatie. De leden van de commissie zetten zich in om Europese beleidsvorming en regelgeving inzichtelijk te maken en te controleren op hun verenigbaarheid met mensenrechten. Zij toetsen gevraagd en ongevraagd Europese wetgeving in verschillende fasen van het wetgevingsproces.

"Wat de Commissie Meijers betreft, heeft het jaar 2022 laten zien dat we invloed hebben op het publieke debat."

- Voorzitter prof. dr. Ashley Terlouw

De Commissie Meijers informeert politici, beleidsmakers en publiek over Europese besluitvorming. Ook adviseren de leden Europarlementariërs in hun standpuntbepaling, bijvoorbeeld tijdens onderhandelingen met de Raad en de Europese Commissie. Door adviezen op het juiste moment te schrijven en dankzij een uitgebreid netwerk in Brussel en Den Haag, weet de Commissie haar commentaar op het hoogste politieke niveau aan de orde te stellen.

▲ Commentaar asielakkoord Trouw

2022 was een uitdagend en complex jaar op het gebied van mensenrechtenbescherming en de rechtsstaat in Europa. Rusland viel Oekraïne binnen en sindsdien woedt er een oorlog op Europees grondgebied. Oekraïense vluchtelingen zochten bescherming in de EU en voor het eerst werd de tot dan toe slapende Richtlijn Tijdelijke Bescherming ingeroepen zodat de asiolverzoeken van deze oorlogsvluchtelingen voorlopig niet hoefden te worden behandeld. Intussen bleef de rechtsstaatondermijning in Hongarije en Polen een groot punt van zorg.

De Commissie Meijers schreef notities op het gebied van non-discriminatie (over National Human Rights Institutes en de AI-verordening); asiel (over de implementatie van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming door Nederland, in reactie op de Kamerbrief over asielopvang en op het voorstel omtrent niet-erkenning van Russische paspoorten van Oekraïners in bezette gebieden); en migratie (over de Schengengrenscode en de Richtlijn Langdurig Ingezetenen).

Daarnaast organiseerde de commissie twee conferenties op het gebied van mensenrechtenbescherming en de rechtsstaat in Europa: een seminar over strategisch procederen en een conferentie over mediavrijheid in het kader van het project 'Waken over de rechtsstaat in de EU'. Er werd geregeld verwezen naar de adviezen van de commissie, zowel in Brussel als in Nederland, en er was veel nationale media-aandacht, met name over het advies over de zogenoemde 'asieldeal'.

Wij ondersteunen de Commissie Meijers wegens het belangrijke werk dat de Commissie doet om de rechtsstaat te waarborgen bij nieuwe (Europese) wetgevingsvoorstellen.

WWW.COMMISSIE-MEIJERS.NL

Interview Sangita Bajulaiye en Catharina Gerritsen

Staatloosheid: vanuit de schaduw naar het maatschappelijk middenveld

Tekst: Eva Barneveld

Al tien jaar zetten ISI (Institute on Statelessness and Inclusion) en ASKV (Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen) zich zij aan zij in voor de positie van staatloze mensen in Nederland. Met als belangrijkste doel een vaststellingsprocedure, die in oktober eindelijk in werking treedt. In 2022 startten zij met steun van SDM een project om samenwerking op het onderwerp te verbeteren. Sangita Bajulaiye (ISI) en Catharina Gerritsen (ASKV) kijken terug en vooruit: wat betekenen de nieuwe wet en een nieuw opgericht collectief van staatloze mensen voor hun werk en voor de situatie en toekomst van staatloze mensen in Nederland?

▲ Sangita Bajulaiye

Als je staatloos bent heb je geen officiële nationaliteit en geen paspoort. Daardoor kan je geen aanspraak maken op fundamentele mensenrechten, zoals onderwijs, werk of toegang tot medische zorg. In Nederland zijn volgens de laatste cijfers 8.500 mensen staatloos, maar hebben meer dan 37.000 mensen de status 'nationaliteit onbekend', van wie onbekend is of ze staatloos zijn. Nederland heeft de verplichting om recht op nationaliteit te garanderen en staatloosheid te voorkomen. Daarom zetten ASKV en ISI zich in om staatloosheid in Nederland op de kaart en de politieke agenda te krijgen.

10 jaar pleitbezorging en beleidsbeïnvloeding verder

Tien jaar geleden stond het onderwerp nog helemaal niet op de agenda. Hier kwam verandering in na onderzoeken en rapporten van onder andere ISI, de Adviesraad Migratie en UNHCR over de situatie van staatlozen in Nederland. Bajulaiye: 'Die vormden de start van meer bekendheid voor het onderwerp en de gaten in de wetgeving, zoals het gebrek aan een vaststellingsprocedure en zicht op de omvang van de groep.' ISI, ASKV en andere partners in het veld hebben de afgelopen 10 jaar hard gewerkt aan het in kaart brengen en op de agenda krijgen van het probleem.

De vaststellingswet is er eindelijk gekomen. Gerritsen: 'Maar er zitten nog veel haken en ogen aan die wij bespreekbaar willen maken. Een erkend staatloze krijgt nog steeds geen verblijfsvergunning. Dus het is duidelijk dat de persoon nergens heen kan, maar er wordt alsnog geen oplossing geboden.' Toch biedt de wet ook mogelijkheden. Bajulaiye: 'Het is het begin van een nieuwe fase van belangenbehartiging, pleitbezorging en onderzoeken, maar met een juridisch kader. En het biedt mogelijkheden om met partners samen te werken op het gebied van monitoring, strategisch procederen en optrekken naar de evaluatie van de wet in 2025.'

▲ Catharina Gerritsen

En hopelijk krijgen we door de wet meer inzicht in de data.' Gerritsen: 'De informatievoorziening vanuit de instanties is echt een issue: er komen te weinig cijfers naar buiten en er worden verschillende definities gehanteerd. Het is ook lastig media-aandacht te krijgen. Er is meer aandacht door de nieuwe wet, maar mensen vinden het nog steeds een niche en een moeilijk te begrijpen onderwerp. Ik merk dat er nog veel onbegrip is, ook bij mensen bij overheidsinstanties die erover moeten beslissen.'

Bajulaiye: 'Staatloosheid wordt nog steeds gezien als een nicheonderwerp, heel technisch en juridisch. Maar in feite is dat het niet. Het wordt veelal veroorzaakt door discriminatie. En we moeten ernaartoe werken dat het wordt gezien als de meest fundamentele mensenrechtenschending die er is, omdat je als je geen nationaliteit hebt gewoon niet bestaat in het systeem van landen waarin je leeft.' Het helpt om het onderwerp te koppelen aan bredere onderwerpen als discriminatie of kinderrechten, en het niet te zien als alleen een juridisch probleem, maar ook als een sociaal probleem, dat impact heeft op de participatie van mensen in de maatschappij. Hiervoor is tijd nodig en moeten bruggen worden gebouwd met andere disciplines, iets wat ASKV en ISI sinds 2022 doen in een project dat SDM steunt: het toewerken naar duurzame samenwerking en oplossingen op het gebied van staatloosheid.

Een zelfstandige en gelijkwaardige gesprekspartner

Het project stond in 2022 vooral in het teken van beleidsbeïnvloeding in samenwerking met het maatschappelijk middenveld en wetenschappers om een goede wet vormgegeven en aangenomen te krijgen. Bajulaiye: 'Daarnaast zagen we vanuit "movementbuilding" dat het nodig was om de cliënten zelf te helpen op andere manieren bezig te zijn met het onderwerp. Er was een behoefte vanuit verschillende staatloze mensen om hun stem te laten horen. We zagen het als onze rol om kennis met hen te delen en hen te ondersteunen in het opkomen voor hun eigen rechten. Dit leidde tot de oprichting van de zelfbenoemde SRC: de Stateless Rights Collective.'

Gerritsen: 'Dit is een groep van 15 mensen, het grootste deel ongedocumenteerd met nationaliteit onbekend, veelal met gezin en al lange tijd in Nederland. In november 2022 kwamen zij voor het eerst samen en vanaf januari doen zij dat elke maand. Wij faciliteren de groei van het collectief. Ze hebben aangegeven te willen lobbyen: met politici praten en hun stem laten horen. En ze willen een community bouwen: andere staatloze mensen laten weten dat ze niet alleen zijn en ook hun stem kunnen laten horen. We hebben al workshops voor hen georganiseerd op het gebied van storytelling, know your rights en talking to politicians. Ze hebben nu een idee van hoe het politieke systeem werkt, ze hebben hun boodschap vorm gegeven en ze weten wat ze willen veranderen. Ze zijn heel actief, hebben veel kracht en willen aan de slag. De aankomende verkiezingen vormen een mooi momentum om iets te doen met de kennis die ze vergaard hebben en we helpen hen daarnaartoe, onder andere met strategiesessies om hun stem en speerpunten bij de politiek te krijgen.'

"We moeten ernaartoe dat het wordt gezien als de meest fundamentele mensenrechtenschending die er is, omdat je als je geen nationaliteit hebt gewoon niet bestaat in het systeem van landen waarin je leeft."

Het doel is dat de SRC steeds autonomer en zelfstandiger wordt en een gelijkwaardige gesprekspartner wordt voor andere partijen in het veld.' Bajulaiye: 'We proberen dit te faciliteren door ze nu uit te nodigen voor gesprekken met partners. Later dit jaar organiseren we de Week van Staatloosheid, waarbij ze zelf aan tafel zitten in de debatten en zelf een diner met politici organiseren. Iedereen in het veld is blij dat ze zich organiseren.' Gerritsen: 'De volgende stap is dat die organisaties hen ook echt als gesprekspartner uitnodigen en onderdeel van het maatschappelijk middenveld laten zijn.' Bajulaiye: 'Dat ze betrokken worden bij de monitoring van de implementatie van de wet, inhoudelijk steeds meer betrokken worden, omdat hun levenservaring zo'n uniek perspectief geeft op wat er moet veranderen. Zij zijn de schakel die miste in de manier van naar oplossingen zoeken.' Gerritsen: 'Ik hoop ook dat ze in de media meer inspraak krijgen in de verhalen die over hen naar buiten worden gebracht. Dat het "on their terms" gebeurt.' Bajulaiye: 'Ik denk dat daar nu ook een shift is, dat niet alleen hun schrijnende omstandigheden de aanleiding zijn voor aandacht, maar dat ze ruimte krijgen om te praten over het beleid en de veranderingen die nodig zijn.'

Hoop voor de toekomst

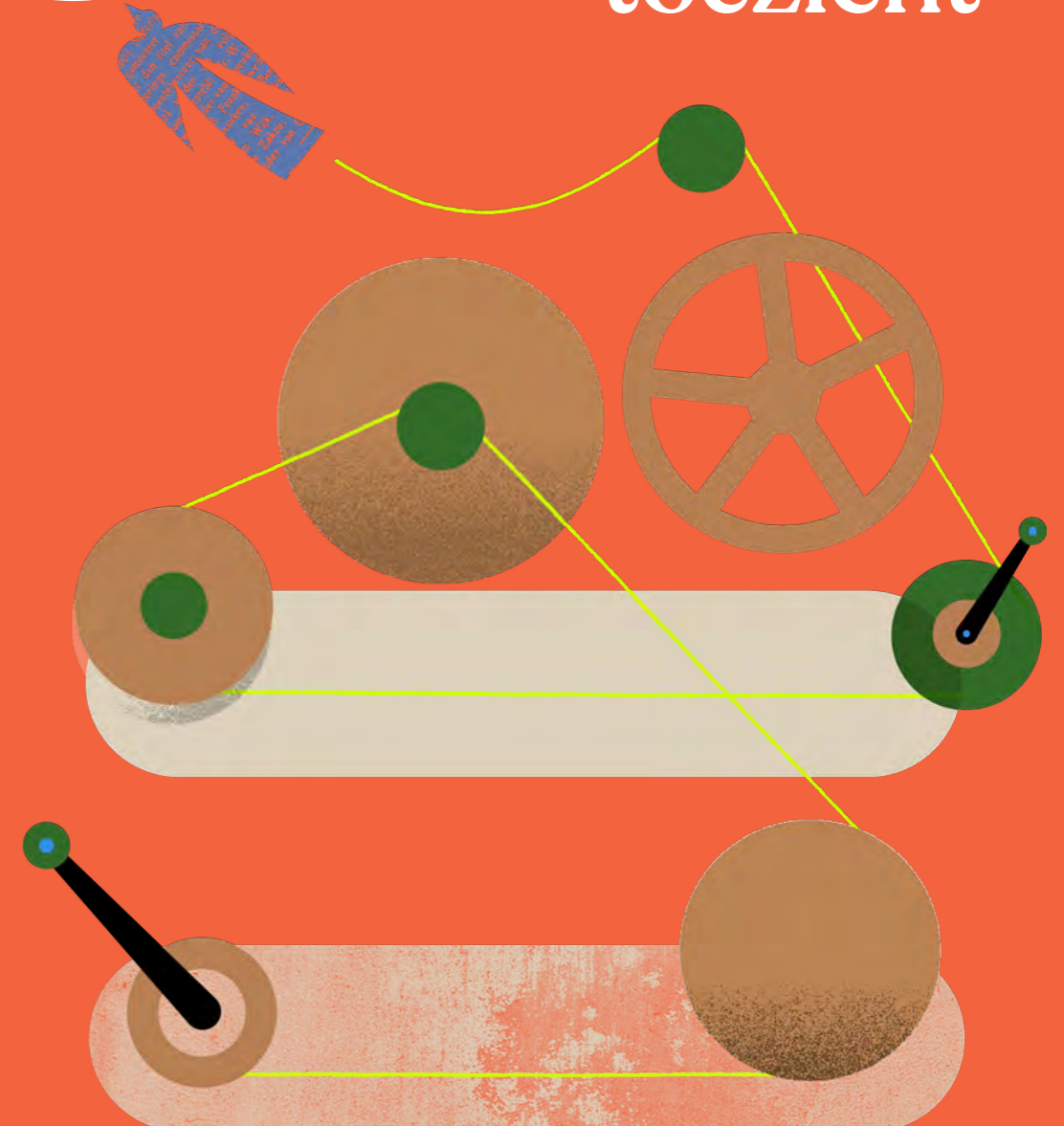
Gerritsen en Bajulaiye hebben heel duidelijk voor ogen waar ze hopen dat staatloosheid aan het einde van dit project en in de verder weg gelegen toekomst zal staan. Bajulaiye: 'Ik hoop dat aan het einde van dit jaar staatloze mensen meer dan ooit centraal worden gesteld in het strategisch denken over wat we gaan doen om het probleem van staatloosheid in Nederland aan te pakken. Dat zij meer vertrouwen hebben in zichzelf en als collectief om die rol te pakken en dat daar verschillende samenwerkingen uit rollen om het probleem aan te kaarten, want de komende tijd is er veel werk aan de winkel om met de nieuwe wetten en wat daaraan schort aan de slag te gaan. Op de lange termijn hoop ik dat door hen centraal te stellen, staatloze mensen effectief beschermd worden in hun rechten, zo kort mogelijk staatloos zijn en zo snel mogelijk nationaliteit gaan genieten.' Gerritsen is het er volmondig mee eens en vult aan: 'Ik hoop ook op mainstreaming van het onderwerp. Dat het meer bekendheid krijgt, meegenomen wordt in discussies over migratie en dat deze mensen gezien worden en hun verhalen en stem gehoord worden. En voor de SRC hoop ik dat ze de energie vinden om door te gaan, elkaar te blijven vinden en samen te groeien, en dat ze een community worden die niet meer kapot te krijgen is.'

▲ Stateless Kitchen event van SRC

8

Organisatie, bestuur en toezicht

▲ V.l.n.r.: Abhijit, Karlijn, Eva, Sümeyye, Mirjam, Nienke, Tim, Maartje

Team

In 2022 is de strategische herijking van de doelstellingen en activiteiten van Stichting Democratie en Media afgerond. Als gevolg hiervan zijn een aantal nieuwe functies toegevoegd aan de organisatie. Het team bestond eind 2022 uit de volgende mensen in de volgende functies:

Nienke Venema – directeur-bestuurder

Nevenactiviteiten:

- > Lid van het bestuur van Stichting Daria Bukvic
- > Lid van de raad van advies van Stichting CollAction
- > Lid van de raad van advies van Ariadne Network (beëindigd juli 2022)
- > Lid van het bestuur van de European Press Prize (vanaf oktober 2022 voorzitter geworden)

Abhijit Das – programmadirecteur

Nevenactiviteiten:

- > Buitenpromovendus bij de Vrije Universiteit Amsterdam
- > Gastdocent postacademisch onderwijs aan de Vrije Universiteit Amsterdam
- > Lid van de raad van toezicht van Wonderfeel
- > Lid van de raad van de toezicht van het Instituut Sportrechtspraak
- > Covoorzitter van het Journalism Funders Forum

Maartje Eigeman – kwartiermaker Burgerbewegingen

Nevenactiviteiten:

- > Lid van het bestuur van stichting XminY (Het Actiefonds)
- > Lid van het bestuur van EDGE Funders Alliance

Sümeyye Ekmekci – programmamanager

Nevenactiviteiten:

- > Lid van het bestuur van Stichting Humanity in Action
- > Lid van de raad van advies van Ariadne Network

Tim Schoot Uiterkamp - coördinator Organisatie- en veldversterking

Karlijn Bink – operationeel manager

Eva Barneveld – manager Communicatie

Mirjam Grotjohann – bureaucoördinator

Verslag raad van toezicht

Bestuursmodel

SDM is sinds 2015 georganiseerd via het raad-van-toezichtmodel. De leden van de raad van toezicht (hierna: raad) worden benoemd op voordracht van de raad zelf. De raad houdt integraal toezicht op het functioneren van SDM: hij keurt strategie, beleidsplan, jaarplan en begroting goed en ziet achteraf toe op het beleid van de directeur-bestuurder, op de realisatie van de doelstellingen en activiteiten, op het risicobeheer en op de algemene gang van zaken. De rolverdeling tussen de raad en de directeur-bestuurder is primair bepaald door de statuten en het directiereglement. Binnen deze formele kaders fungeert de raad als adviseur en sparringpartner van de directie.

Samenstelling en profiel

De raad van SDM bestaat uit minimaal vijf leden. Dit aantal is vastgelegd in de statuten. Is het aantal leden minder dan vijf, dan blijft de raad bevoegd. De basis voor de samenstelling van de raad ligt besloten in een profielschets. Deze profielschets gaat uit van een breed samengestelde raad, onafhankelijk gepositioneerd ten opzichte van SDM en gericht op een kritische en integere taakvervulling. Bij de samenstelling van de raad wordt gestreefd naar een evenwichtige opbouw met aandacht voor diversiteit, zowel wat betreft man-vrouwverhoudingen als wat betreft achtergrond en leeftijdsopbouw. Daarnaast wordt gestreefd naar variëteit op het gebied van deskundigheid, kennis en ervaring, ook met het oog op ons aandeelhouderschap binnen mediabedrijven. De leden van de raad worden aangesteld voor een periode van 4 jaar en zijn één keer herbenoembaar.

Taken en werkwijze

De raad vergadert minimaal zesmaal per jaar. Tijdens vergaderingen komen zowel operationele als inhoudelijke (missie, visie) onderwerpen ter sprake. Het toezicht heeft op twee momenten plaats. Vooraf: de plannen (missie, strategie, beleidsplan en begroting) worden ter goedkeuring aan de raad voorgelegd. En achteraf: de raad beoordeelt het bestuur en de organisatie kritisch en keurt de jaarrekening goed. De raad benoemt en ontslaat de externe accountant. Eveneens is het zijn verantwoordelijkheid om eventuele statutenwijzigingen goed te keuren.

Daarnaast heeft de raad ook een stimulerende en adviserende functie jegens de directeur-bestuurder. De raad heeft haar werkwijze in 2022 neergelegd in een afsprakenkader. Er is een auditcommissie en een remuneratiecommissie ingesteld. Ook is besloten de Governance Code Cultuur als richtsnoer aan te houden.

Betrokkenheid

De raad toont zijn betrokkenheid door regelmatig evenementen en activiteiten te bezoeken die gerelateerd zijn aan de werkzaamheden van SDM. Ook hebben individuele raadsleden vanwege hun specifieke deskundigheid gefungeerd als klankbord voor medewerkers van het bureau.

Verantwoording 2022

De raad opereerde in 2022 met vijf leden. In de tabel op de volgende pagina zijn van de leden van de raad de zittingstermijn en het rooster van aftreden opgenomen (situatie per 31 december 2022). In navolging van de Governance Code Cultuur is begin 2022 besloten om de zittingstermijnen te wijzigen van drie keer drie jaar naar twee keer vier jaar. De heer Scholten en de heer Nor hebben zich bereid verklaard hun functies al in 2023 neer te leggen. In het najaar van 2022 is een uitgebreide procedure gestart voor hun beider opvolging. Omdat de aanstaande opvolger van Idriss Nor pas in juli 2024 kan starten, is aan hem gevraagd iets langer aan te blijven.

Leden raad van toezicht

De functie en nevenactiviteit(en) van de leden van de raad in 2022 waren als volgt:

Yvonne Zonderop, voorzitter

Functie(s) en nevenfunctie:

- > Lid Unesco Commissie Nederland
- > Lid Begeleidingscommissie Sociaal en Cultureel Planbureau
- > Lid raad van toezicht omroep Human
- > Lid raad van toezicht De Lage Landen (beëindigd september 2022)
- > Lid raad van toezicht van Instituut Clingendael

Caspar Scholten, lid

Functie(s) en nevenfuncties:

- > Advocaat bij en aandeelhouder van Bergh Stoop & Sanders N.V.
- > Lid van het comité van aanbeveling van Stichting Blikverruimers
- > Vrijwilliger/(mede)founder van het Ambassadeursnetwerk De Mix van De Balie Amsterdam
- > Lid van het bestuur van Read My World

Idriss Nor, lid

Functie(s) en nevenfuncties:

- > Directeur Participaties bij Stichting DOEN
- > Voorzitter van de huurdersvereniging De Knol (tot september 2022)
- > Lid LP Advisory Board van het Private Equity Fund van het Media Development Investment Fund
- > Lid advisory board Artsformation
- > Lid Supervisory Board Pro Credit Bank North-Macedonia

Ernestine Comvalius Nahumury, lid

Functie(s) en nevenfuncties:

- > Voorzitter van het internationaal literatuurfestival Read My World te Amsterdam
- > Secretaris van de Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (NAPK) (beëindigd juni 2022)
- > Voorzitter van New Urban Collective/The Black Archives
- > Lid van het adviesorgaan van Kennisplatform Integratie en Samenleving
- > Voorzitter van de jury van de Griffel
- > Voorzitter van de AHK Eindwerkprijs (Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten)
- > Voorzitter van de Karen de Bok Talent Award van het IDFA (beëindigd november 2022)
- > Lid van jury Innovation Lab
- > Lid van de selectiecommissie FPK
- > Bestuurslid van Stichting Zus en Zo

Arti-Devi Sherita Hoebal, lid

Functie(s) en nevenfuncties:

- > Head Credit Portfolio Management bij ABN AMRO.

▲ Foto's: Anne van Zantwijk en Hannah Fuellenkemp

Termijnen

Naam	Datum 1e benoeming	Start 2e termijn	Einde	Functie
Y.M.H. Zonderop	02-10-2020	10-2024	10-2028	Voorzitter
C.J. Scholten	01-05-2015	04-2018	04-2023	Auditcommissie
I. Nor	11-11-2015	11-2018	08-2024	Remuneratiecommissie
E.N.H. Comvalius	02-10-2020	10-2024	10-2028	Remuneratiecommissie
A.S. Hoebal	01-10-2021	09-2025	09-2029	Auditcommissie

Afscheidsinterview Caspar Scholten

'We hebben veel bereikt door voorop te lopen'

Tekst: Yvonne Zonderop

Eind april 2023 nam ons raad- van- toezichtlid Caspar Scholten na acht jaar afscheid van SDM. In een gesprek met onze voorzitter Yvonne Zonderop blikt hij terug op zijn tijd bij SDM en reflecteert hij op onze blijvende opdracht.

“Op 1 mei 2015 begon ik als lid van de raad van toezicht. Directeur Nienke Venema liet mij vrijwel meteen de afscheidsbrief van Jan Zwanenburg lezen. Hij gaf zijn leven voor het vrije woord. Elk jaar op 5 februari herdenken wij de oprichters en medewerkers van *Het Parool* die zijn gefusilleerd.

Het is een eer om voort te gaan op hun erfenis. Aanvankelijk moest ik eraan wennen dat een toezichthouder op afstand blijft van de dagelijkse gang van zaken. Eerlijk gezegd gold dat voor meer van ons. Je hart klopt nu eenmaal voor datgene waar SDM voor strijdt. Dan is het soms moeilijk op de tweede rij te blijven zitten. Maar ik leerde. Voor ons was de vraag: hoe moeten wij de doelstellingen interpreteren? De oprichters hebben ons een enorme opdracht meegegeven. Zorg dat zoiets als de Tweede Wereldoorlog zich niet kan herhalen. Dat vergt beïnvloeding van de publieke opinie. Media zijn daartoe een instrument. Die opdracht gaat veel verder dan het herdenken van het verleden.

Bescherming van artikel 1 van de Grondwet komt daarbij voor mij op de eerste plaats. SDM heeft daar veel kritiek op gekregen, ook vanwege de vooruitstrevende agenda van onze directeur. Wij wilden racisme en discriminatie in brede zin tegengaan. Dus niet alleen antisemitisme maar ook moslimdiscriminatie bestrijden. Dat werd - gek genoeg, in mijn optiek - door heel veel mensen niet in hetzelfde verband gezien. SDM liep hierin echt voorop. Racisme was toen nog een soort verboden woord. Het zwartepietendebat of moslimdiscriminatie waren enorm gevoelige onderwerpen. ‘Discriminatie bestaat niet,’ zei men dan. Dat was voor de slachtoffers confronterend. Want er was en is wel degelijk racisme en discriminatie.

Als je acht jaar verder kijkt, zie je dat het debat totaal is omgedraaid. Daar ben ik trots op. Zelfs premier Rutte ging zich bemoeien met het racismedebat. Dat is echt een kentering geweest. De kritiek op ons was: Stichting Democratie en Media moet zich bezighouden met goede media. Ons antwoord luidde: media zijn voor ons geen doel, maar een middel om te voorkomen dat onze democratische rechtsstaat opnieuw in gevaar komt.

▲ Foto: Nicoline Rodenburg

Een verplichting tot moed

De geschiedenis leert dat als je de geschiedenis loslaat, er dan weer dezelfde fouten dreigen te worden gemaakt. Veel mensen nemen onze vrijheid, onze gelijkheid en onze rechtsstatelijke bescherming als vanzelfsprekend. Ze blijken bepaalde rechten of vrijheden eenvoudig op te geven. Een vergelijkbare ontwikkeling zie je op verschillende plekken in het buitenland. In die zin verliest de doelstelling van SDM niet snel aan relevantie.

Wij hebben gezegd: onze oprichters verplichten ons tot moed. Dat vertaalt zich in het beleid van SDM. Wij zijn vaak een van de eerste partijen om financiële steun toe te zeggen aan nieuwe initiatieven. Met als argument dat je niet altijd kunt zien waar het initiatief toe leidt, maar dat je wel kunt zien dat er een probleem is, en een vraag naar een oplossing. Je faciliteert het proces, maar je kent op voorhand de uitkomst niet. Je wrikt iets los. Maar laten we eerlijk zijn: SDM is een kleine stichting met een overzichtelijk budget gegeven haar doelstelling. Je moet niet denken dat je de wereld op zijn kop kunt zetten.

Hart voor journalistiek

Media en journalistiek zijn heel belangrijk voor SDM. De media vormen de vierde pijler van de ‘trias’ politica. Ze moeten de macht controleren en burgers vertellen wat er echt gebeurt. Maar wel onafhankelijk van de staat met als gevolg dat media winst moeten maken om te kunnen voortbestaan. Dat is een enorm spanningsveld.

Journalisten graven naar onwelgevallige feiten. In Nederland is daar meer waardering voor dan in sommige andere landen. Maar ook wij zijn gekelderd op de ranglijst voor journalistenveiligheid. Onze vorige voorzitter, Alex Brenninkmeijer, was daar erg mee begaan: hoe kunnen journalisten in veiligheid hun werk doen? Kan SDM daar een rol spelen? SDM was en is ook aandeelhouder in media-bedrijven. Het ging altijd om een minderheidsbelang. Samen met de directeur was ik dicht betrokken bij DPG. Er wordt vaak kritiek geuit op de Belgische families achter DPG en Mediahuis. Maar uiteindelijk hebben wij baat bij hen, want zij investeren met een journalistiek hart. Zij hebben het voordeel dat de Belgische staat de kosten van de bezorging betaalt en geen btw heft. Nederland voelt die urgentie niet.

De NOS krijgt een flink budget, en dat is prima, maar de kranten hebben niet veel aan de Nederlandse overheid. DPG is een groot bedrijf, te vergelijken met een olietanker. SDM is wendbaarder. Maar ik geloof zeker dat DPG baat heeft bij een aandeelhouder als SDM. Wij hebben geen winstbejag en bieden een anker in de maatschappij. Als SDM met kritiek komt, kun je dat ook omarmen.

"Nieuwe thema's doemen op. Grote sociaaleconomische verschillen. Het klimaatprobleem. Onzekerheid over de toekomst. Wat zal de weerslag daarvan zijn op democratie en rechtsstaat?"

Staan voor diversiteit

Alex zei altijd: ‘De wereld is zo complex.’ Maar ik vrees dat de complexiteit alleen maar zal toenemen. Kan de volgende generatie nog wel op dezelfde manier leven als wij? Dat is een enorme uitdaging, ook voor de democratische rechtsstaat. Een zeker besef van gemeenschap is essentieel om kernwaarden als artikel 1 van de Grondwet te hoeden.

Ik ben door SDM zelf ook activistischer geworden in die acht jaar. We hebben veel bereikt door voorop te lopen. Een kritische stem blijft nodig. Nu doemen nieuwe thema's op. Grote sociaal-economische verschillen. Het klimaatprobleem. Onzekerheid over de toekomst. Wat zal de weerslag daarvan zijn op democratie en rechtsstaat? Ook hier kan SDM vooroplopen, bijvoorbeeld met het nieuwe idee om burgerbewegingen te steunen.

Eerlijk gezegd ben ik best trots op de nieuwe rvt, die collega-toezichthouder Idriss Nor en ik hebben samengesteld. We zijn net zo lang doorgegaan totdat we ons doel hadden bereikt: een diverse raad, in gender, achtergrond, oriëntatie. We kregen vaak te horen: ‘Die kandidaten bestaan niet.’ Wat een onzin. Je moet handelen naar je opvattingen, en vaste patronen doorbreken. De nieuwe rvt staat, met een diversiteit die past bij SDM. Ik wens ze alle goeds.”

▲ Op 14 februari 2022 vond een historische uitspraak van het gerechtshof plaats: zij legde de KMar een verbod op etnisch profileren op. Onze grantee het Public Interest Litigation Project (PILP) van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) trad op als een van de eisers en coördineerde de procedure. Foto: Pierre Crom.

9

Financiën

Vermogensbeheer

Het beschikbare vermogen van SDM wordt belegd op basis van een door het bestuur vastgesteld beleggingsstatuut. Centraal in het beleid staan de instandhouding van het vermogen en een maatschappelijk verantwoorde belegging; al onze beleggingen voldoen aan duurzaamheidscriteria en voldoen aan de richtlijnen van de UN Global Compact. Beleggingen in wapens, tabak, alcohol en gokken zijn uitgesloten. Ook wordt gelet op waarborging van vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en digitale rechten.

In 2022 was het vermogen van SDM ondergebracht bij twee externe beheerders, te weten ABN AMRO MeesPierson en IBS Capital Allies.

Staat van baten en lasten over 2022

In februari 2022 viel Rusland Oekraïne binnen, waarmee er voor het eerst in decennia oorlog is tussen landen op het Europese continent. Deze oorlog woedt nog steeds en zorgt ook nu voor geopolitieke spanningen en onnoemelijk veel menselijk leed. De gevolgen van de oorlog voor de financiële wereld zijn eveneens enorm. Grondstofprijzen zijn hoog en beurskoersen staan onder druk. In 2022 heeft het financiële resultaat van SDM flink te lijden gehad onder deze ontwikkelingen: SDM boekte een financieel resultaat van - € 18.663.358.

Hoewel dit resultaat buitengewoon slecht is, geeft het geen directe aanleiding tot herziening van het beleggingsbeleid van de stichting. Het vermogensbeheer is gericht op de lange termijn en de vermogenspositie van de stichting is door resultaten uit het verleden voldoende stevig. Wij voeren daarbij een beleggingsbeleid uit op basis van adviezen van professionele vermogensbeheerders, die hebben geadviseerd het bestaande beleid niet plotseling te wijzigen. Wij zijn voornemens om democratie, rechtsstaat en journalistiek te blijven ondersteunen waar mogelijk binnen de bandbreedtes van onze vermogenspositie.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2022

	Realisatie 2022	Begroting 2022	Realisatie 2021
	€	€	€
Resultaat uit beleggingen	-15.013.596	4.426.500	13.316.228
Overige opbrengsten	3.240	0	3.730
Bijdragen en subsidies	-2.518.018	-2.832.600	-1.974.932
Brutowinst	-17.528.374	1.593.900	11.345.026
Lonen en salarissen	543.943	452.100	408.754
Sociale lasten	59.437	63.000	54.400
Afschrijvingen	7.442	10.000	7.407
Bijzondere waardeverminderingen	0	0	0
Beheerskosten	468.265	626.380	327.803
	1.079.087	1.151.480	798.364
Bedrijfsresultaat	-18.607.461	442.420	10.546.662
Financiële baten en lasten	-55.897	-6.500	1.022.432
Nettoresultaat	-18.663.358	435.920	11.569.094

Balans per 31 december 2022

Na verwerking resultaatbestemming

ACTIVA

VASTE ACTIVA	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
Materiële vaste activa		
Verbouwingen	15.151	18.629
Computers	1.010	213
Overige inventaris	22.231	4.813
	38.392	23.655
Financiële vaste activa		
Deelnemingen	7.383.341	7.383.341
Leningen	1.802.000	1.268.000
	9.185.341	8.651.341
VLOTTENDE ACTIVA		
Overige vorderingen en overlopende activa	2.424.008	2.989.399
Effecten	95.986.891	111.593.719
Overige effecten	3.062.808	5.057.521
Liquide middelen	34.412.764	34.454.197
	145.110.204	162.769.832

PASSIVA

VASTE ACTIVA	31/12/2022	31/12/2021
	€	€
Stichtingskapitaal	454	454
Algemene reserve	140.794.704	159.458.062
Stichtingsvermogen	140.795.158	159.458.516
Koplopende schulden	4.315.046	3.311.316
Overige schulden en overlopende passiva	4.315.046	3.311.316
	145.110.204	162.769.832

10

Overzicht gesteunde initiatieven

Overzicht gesteunde initiatieven 2022

Daadkrachtige democratie

Stichting DeGoedeZaak	Organisatiesteun	€ 60.000,00
Stichting Story Academy (ROSE)	Organisatiesteun	€ 75.000,00
Stem op een Vrouw	Organisatiesteun	€ 30.000,00
Dutch News	Local election watch	€ 6.000,00
PAX (Stichting Vredesbeweging PAX Nederland)	Amplifying Ukrainian Voices	€ 20.000,00
Open State Foundation	Open Lobby 2.0	€ 30.000,00
Stichting Bureau Burgerberaad	Publiekscampagne Burgerberaad	€ 35.000,00
	Klimaat en Milieu	
Stichting Stroomversnellers	Organisatiesteun	€ 30.000,00
S.P.E.A.K.	Organisatiesteun	€ 30.000,00
Stichting Black Achievement Month	Black Achievement Month	€ 8.000,00
Humanity In Action	Organisatiesteun	€ 45.000,00
ROSE stories B.V.	Aanvullende steun	€ 30.000,00
Stichting Stroomversnellers	Aanvullende bijdrage 'Changemakers leren nieuwe changemakers opleiden'	€ 6.000,00
Stichting Bureau Burgerberaad	Organisatiesteun	€ 100.000,00
Stichting Represent Jezelf	Represent Jezelf 2.0 (Get Out and Vote)	€ 35.000,00
Open State Foundation	Open lobby in de provincie	€ 14.000,00
Stichting Sharing Perspectives	The Digital Us	€ 25.000,00

Toekomstbestendige journalistiek

The Back Lot	Organisatiesteun	€ 25.000,00
The European Press Prize	Organisatiesteun	€ 50.000,00
Stichting 1877	Organisatiesteun	€ 20.000,00
The European Press Prize	Financiering deelname Laureate - CUNY Entrepreneurial Journalism Creators Program	€ 3.651,63
UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	Guillermo Cano World Press Freedom Prize 2022	€ 6.000,00
Stichting Vrouw & Media	Mentorenprogramma Vrouw en Media	€ 8.500,00
Lilith Magazine	Lilith Magazine	€ 32.000,00
SPOON	Organisatiesteun	€ 40.000,00
Stimuleringsfonds Surinaamse Journalistiek i.o.	Organisatiesteun	€ 35.000,00
Platform Authentieke Journalistiek	Shell Papers 2023	€ 50.000,00
Buitenlands Medium	Organisatiesteun	€ 100.000,00
Here to Support	Decolonized Newsroom	€ 30.000,00
Media Development Investment Fund	Organisatiesteun	€ 468.735,35
The European Press Prize	Addendum - travel fund	€ 5.000,00
Stichting Verhalende Journalistiek	Organisatiesteun	€ 30.000,00

Weerbare rechtsstaat

Privacy First	Organisatiesteun	€ 30.000,00
De Balie	De vrijheidslezingen	€ 10.000,00
Theater Na de Dam	Organisatiesteun	€ 37.500,00
European Digital Rights Initiative	Organisatiesteun	€ 30.000,00
NJCM - PILP	Organisatiesteun	€ 75.000,00
Bits of Freedom	Organisatiesteun	€ 35.000,00
Commissie Meijers	Organisatiesteun	€ 40.000,00
The Black Archives (New Urban Collective)	Organisatiesteun	€ 35.000,00
Maruf	Organisatiesteun	€ 61.075,00
Nuhanovic Foundation	Organisatiesteun	€ 37.000,00
Lighthouse Reports	Repressie op de radar	€ 19.812,00
Kasper van Laarhoven	Boekpublicatie	€ 10.000,00
Institute on Statelessness and Inclusion	Naar duurzame samenwerking en oplossingen betreffende staatloosheid in Nederland	€ 30.000,00
Stichting Racism and Technology Center	Fellows @ the Racism and Technology Center	€ 16.744,00
Joods Cultureel Kwartier	Open Joodse Huizen - Huizen van verzet	€ 10.000,00
Stichting Impakt	CODE 2022	€ 10.000,00
Robin te Slaa	Herziene uitgave 'Wat is fascisme?'	€ 7.000,00
Raymond van der Kaaij	Alice in Mother's Land	€ 30.000,00
European Digital Rights	Decolonising the digital rights field - additional support	€ 30.155,00
Theater Voor Keti Koti	Theater voor Keti Koti	€ 15.000,00
Stichting The Back Lot	40 jaar 8 december 1982	€ 25.000,00
Stichting De Rode Hoed	Programmareeksen over rechtsstaat en actualiteit	€ 47.500,00
Staccato Films Europe BV	Beste meneer Bouterse	€ 19.997,00
Annemiek Lely	Podcastserie 'In verzet'	€ 5.000,00
Gevluchte journalist	Bijdrage verblijf Nederland	€ 5.075,00
Well Made Productions	Vooronderzoek documentaire Louis Doedel	€ 15.300,00
Stichting Keti Koti Tafels	Organisatiesteun	€ 25.000,00
Zouka	De moslims komen eraan!	€ 10.890,00
Theo Beckers	De uitgave van het oorlogsdagboek van Andries Sternheim	€ 1.500,00
The European Review of Books	The European Review of Books	€ 90.000,00
Dutch Angle TV Productions	Documentaire Rabbijn Soetendorp	€ 22.500,00

Colofon

Dit is een uitgave van Stichting Democratie en Media. Wij danken alle mensen die hieraan hebben bijgedragen voor hun werk!

Adres

Spuistraat 112-D
1012 VA Amsterdam

Contact

+31 (0)20 53 00 300
www.sdm.nl
info@sdm.org

Hoofdredactie

Eva Barneveld

Redactie

Krystel Singh
Helma Lubbers – Mevrouw Alfabet

Illustraties

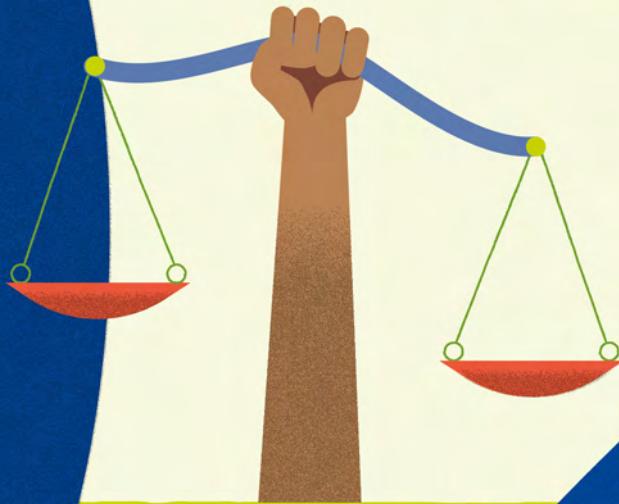
Multitude

Vormgeving

Multitude & Okaia

Het is toegestaan om (delen van) de inhoud te citeren of te verspreiden, mits daarbij Stichting Democratie en Media en het jaarverslag als bronnen worden vermeld. Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

© Stichting Democratie en Media - 2023

Stichting
Democratie &
Media